

ALMANYA HUKUK REHBERİ

ÖNEMLİ AÇIKLAMA

İşbu Hukuk Rehberi, günlük hayatta karşılaşılabilecekleri hukuki sorunlarda vatandaşlarımıza yardım sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Hukuk Rehberi, yönlendirici mahiyette genel bilgiler içermektedir. Bu itibarla, vatandaşlarımızın bütün hukuki sorunlarının çözümlerini içermesi beklenmemelidir. Ayrıca, mevzuatın Rehberin kullanıma sunulmasından sonra değişmiş olabileceği de hatırdta tutulmalıdır.

Yardımcı bir kaynak olarak öngörölmüş bulunan Hukuk Rehberi'ne sorunlarınıza çözüm bulunması bakımından herhangi bir sorumluluk yüklenemez. Bütün hukuki sorunlarınızda en güncel ve sağlıklı bilgilere ulaşmak için, uzman bir hukukçuya başvurmanız gerekmektedir.

29 Temmuz 2009

İÇİNDEKİLER

A. STATÜLER BAĞLAMINDA SORUNLAR VE İZLENEBİLECEK HUKUKİ YOLLAR

I. İşçilerin, İşverenlerin, Belirli Bir Mesleği İcra Edenlerin Sorunları ve İzlenebilecek Hukuk Yolları (Almanya'da sosyal güvenlik hakları, oturma ve çalışma izinleri, vb.)

A. İş Hukuku (İşçi ve İşverenlerin Hakları)

1. İş sözleşmesi
2. İş sözleşmesinin sona ermesi
3. İş sözleşmesinin karşılıklı anlaşma ile sona erdirilmesi (Aufhebungsvertrag)
4. İşçinin sözleşmeyi feshetmesi
5. İşverenin sözleşmeyi feshetmesi
6. İş sözleşmesinin feshi yazılı bir forma bağlı mıdır? Fesih yazısına karşı ne yapılması gerekir?
7. Tazminat hakları

B. Sosyal Haklar

1. Birinci Basamak İşsizlik parası (Arbeitslosengeld I)
2. İkinci Basamak İşsizlik Parası (Arbeitslosengeld II / Hartz IV)

C. Emeklilik Hakları

1. Yaşlılık aylığı/Yaş haddinden emeklilik
2. Malulen emeklilik
3. Ölümünden doğan emeklilik hakları / Dul ve yetim aylığı

D. İkamet Hakları

II. Öğrencilerin Sorunları ve İzlenebilecek Hukuk Yolları

A. Lisan kursu için, üniversite adayı veya üniversite öğrencisi olarak Almanya'ya gelecek yabancıların durumu

1. Almanya'ya giriş: Vize işlemleri
2. Almanya'ya girişten sonra oturma izni alınması için gereken işlemler
3. Oturma müsaadesinin uzatılması / Yerleşme izni
4. Yüksek öğrenim bölümünün / Yüksek okulun değiştirilmesi
5. Önemli yasal sınırlamalar ve kayıtlar
6. Almanya'da yüksek öğrenimin başarıyla tamamlanmasından sonraki durum
7. Harçlar
8. Alman İkamet Yasasına 2007 yılından itibaren öğrenciler için getirilen önemli değişiklikler
9. 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararından (OKK) doğan haklar

III. Tutuklu ve Hükümlülerin Sorunları ve İzlenebilecek Hukuk Yolları (Alman hukuk sisteminde temyiz, şartlı tahliye, tutuklu ve hükümlülerin cezaevlerindeki hakları, hükümlülerin nakli, vesayet; hükümlülerin pasaport, nüfus ve noterlik işlemleri, vb.)

A. Temyiz, İstinaf, İtiraz Yolları

1. Ceza Davaları

2. Sanığın hakları

B. Ceza ve Tutukevlerindeki Haklar ve Yaşanan Sorunlar

1. Hükümlü vatandaşların hakları
2. Tutuklu vatandaşların hakları

C. Hükümlülerin Vatandaşlık ve Hukuki İşlemleri

1. Askerlik İşlemleri
2. Nüfus İşlemleri
3. Noterlik Hizmetleri
4. Vesayet ve Velayet

D. Türkiye'ye Sınırdışı Edilme

1. Ceza Usul Yasası (StPO) 456 a maddesi
2. Sınırdışı Edilmeyi Zorlaştıran Durumlar
3. Avrupa Birliği – Türkiye Ortaklık Sözleşmesi'nden Kaynaklanan Haklar

E. Kalan Cezanın Türkiye'de Çekilmesi

F. Şartlı Salıverilme

B. TEMEL HUKUKİ SORUNLAR VE İZLENEBİLECEK YOLLAR

I.VATANDAŞLIK MEVZUATINA İLİŞKİN SORUNLAR (ALMAN VATANDAŞLIK MEVZUATI, ASKERLİK NEDENİYLE TÜRK VATANDAŞLIĞI KAYBETTİRİLMİŞ ŞAHISLARIN TÜRK VATANDAŞLIĞINI TEKRAR KAZANMALARININ ŞARTLARI, 5203 SAYILI BELGE İLE TANINAN HAKLAR, VB.)

ALMAN VATANDAŞLIK MEVZUATI

A. Alman Vatandaşlığını Kazanma Yolları

1. Doğumla Alman vatandaşlığının kazanılması
2. Seçme yoluyla Alman vatandaşlığının kazanılması
3. Çocuklar için vatandaşlığa geçiş düzenlemesi
4. Yabancılar Yasası uyarınca Alman vatandaşlığının kazanılması
5. Takdir yoluyla Alman vatandaşlığının kazanılması
6. Eş ve çocukların durumu

B. Alman Vatandaşlığına Geçiş İşlemleri

1. Dilekçe
2. Anayasaya bağlılık beyanı ve Almanca testi
3. Vatandaşlığa Alınma Teminatı Belgesi (Einbürgerungszusicherungsurkunde)
4. Türk Vatandaşlığından Çıkma İzin Belgesi
5. Alman Vatandaşlığına Alınma Belgesi
6. Türk Vatandaşlığından Çıkma Belgesi

C. Çifte Vatandaşlığı Mümkün Kılan Durumlar

1. Doğumdan çifte vatandaşlar
2. İsteğe bağlı olarak (yere bağlı) Çifte vatandaşlar (18 ile 23 yaş arası seçim zorunluluğu)
3. 01 Ocak 2000 tarihinden önce çifte vatandaşlığı elde etmiş olanlar
4. İzinli çifte vatandaşlar

TÜRK MEVZUATINDA VATANDAŞLIKTAN ÇIKMA VE ASKERLİK KONULARI

A. Türk Vatandaşlığından Çıkış

B. Askerlik

C. Mavi Kart (eski adıyla Pembe Kart)

D. Yeniden Türk Vatandaşlığına Giriş

E. Askerlik Nedeniyle Türk Vatandaşlığı Kaybettirilmiş Kişilerin Türk Vatandaşlığını Tekrar Kazanmalarının Şartları

1. Vatandaşlığımı tekrar kazanmak için nereye başvurmalıyım?
2. Tekrar dövizli askerlik yapma hakkı kazanır mıyım?

II. AİLEYE İLİŞKİN SORUNLAR VE İZLENEBİLECEK HUKUK YOLLARI (AİLE BİRLEŞİMİ, ÇOCUK YARDIMI, EVLENME, BOŞANMA, NAFKA YÜKÜMLÜLÜĞÜ, ÇOCUK KAÇIRMA, EVLAT EDİNME, NÜFUS, VB.)

A. Evlenme

1. Evlenme Yaşı, Evlenmenin Tabi Olacağı Ulusal Hukuk ve Evlenme Yeri
2. Gerekli Belgeler

B. Aile Birleşimi

Aile Birleşimi Türleri

C. Çocuklara İlişkin Hususlar

1. Çocukların Nüfusa Kayıt ve Pasaport İşlemleri İle Vatandaşlık Durumları
2. Çocuk Kaçırma Olayları ve Evlat Edinme

D. Boşanmaya Dair Hususlar

1. Boşanma Davası ve Kararı
2. Boşanmanın Oturum Hakkına Etkisi

E. Ailelere Yapılan Sosyal Yardımlar

1. Çocuk Parası
2. Yurtdışı Çocuk Parası (Auslandskindergeld)
3. Ebeveyn Parası (Elterngeld)
4. Eğitim Kredisi (Bafög)

III. ÖLÜME BAĞLI KONULAR (VASİYETNAME, CENAZE NAKLİ, TEREKE, MİRAS, YURT DIŞINDAKİ MİRASIN İNTİKALİ, VB.)

A. Vasiyetname

1. Resmi vasiyetname
2. El yazısıyla vasiyetname

B. Cenaze Nakli

C. Miras

D. Ölümden Sonra Almanya'da Yapılacak İşlemler

1. Türk Konsoloslukları nezdinde yapılacak işlemler
2. Alman makam ve kurumları nezdinde yapılacak işlemler

E. Türkiye’de Yapılacak İşlemler

1. Veraset İlamı (Erbschein)
2. Mirasın Reddi (Ausschlagungserklärung)
3. Ölüm Yardımı
4. Dul, Yetim ve Yetiştirme Aylığı
5. Veraset ve İntikal Vergisi

A. STATÜLER BAĞLAMINDA SORUNLAR VE İZLENEBİLECEK HUKUKİ YOLLAR

I. İŞÇİLERİN, İŞVERENLERİN, BELİRLİ BİR MESLEĞİ İCRA EDENLERİN SORUNLARI VE İZLENEBİLECEK HUKUK YOLLARI (ALMANYA'DA SOSYAL GÜVENLİK HAKLARI, OTURMA VE ÇALIŞMA İZİNLERİ, VB.)

A. İş Hukuku (İşçilerin ve İşverenlerin Hakları)

Alman İş Hukuku, yasalar ve iş mahkemelerinin içtihatlarını temel almakta, bu bağlamda, Almanya'nın iş hukuku alanında en üst yargı organı olan Federal İş Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlar özel önem taşımaktadır.

1. İş sözleşmesi

İş sözleşmesinin, ilke olarak yazılı yapılması gerekmektedir. Sözlü olarak yapılan iş sözleşmesi hukuken geçerli olmakla birlikte, taraflar arasında meydana gelebilecek bir anlaşmazlıkta ortaya ispat sorunu çıkacaktır. Bu nedenle, özellikle işçilerin işverenlerinden iş sözleşmelerinin yazılı olarak yapılmasını talep etmeleri tavsiye olunur.

2. İş sözleşmesinin sona ermesi

İşçi ve işveren arasındaki iş sözleşmesi farklı nedenlerle ve değişik şekillerde sona erebilir.

a. Süreli iş sözleşmeleri

Belirli bir süre için yapılmış olan iş sözleşmeleri (befristetes Arbeitsverhältnis), bu sürenin dolmasıyla kendiliğinden sona erer. İşçinin veya işverenin, yazılı veya sözlü fesih işlemine başvurması gerekli değildir.

b. Süresiz iş sözleşmeleri

Herhangi bir süre kısıtlaması içermeyen iş sözleşmeleri, işçinin belli bir yaş sınırına (örneğin 65) ulaşması nedeniyle ve/veya işçi ve işverenin karşılıklı irade beyanlarıyla sona erdirilebilir.

3. İş sözleşmesinin karşılıklı anlaşma ile sona erdirilmesi (Aufhebungsvertrag)

İşçi ve işveren, anlaşmak suretiyle iş sözleşmesini feshedebilirler. Bu fesih işlemi, ayrıntıları işçi ve işveren arasında belirlenmek suretiyle, yazılı şekilde yapılabilir. İş sözleşmesini karşılıklı mutabakatla feshetmeye yönelik anlaşmalarda, işçinin işsizlik parası hakkının üç aya kadar kesintiye tabi tutulabileceği hususuna dikkat edilmelidir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun böyle bir kesintiye gitmesi halinde, işçinin bu süre zarfında hastalık sigortası ve emeklilik sigortası gibi yasal sigortalarına da gerekli ödemeler yapılmaz. Bu nedenle işçi, işsizlik parasını alamadığı gibi, yukarıda belirtilen sigorta aidatlarını da kendisi ödemek durumunda kalacaktır. Dolayısıyla, sözleşmenin karşılıklı anlaşma ile feshedilmesinden önce, alınacak muhtemel tazminat ile bilahare ortaya çıkabilecek masrafların kıyaslanması ve özellikle de hastalık sigortasının kesintisiz olarak devam etmesini sağlayacak önlemlerin alınması yerinde olacaktır.

4. İşçinin sözleşmeyi feshetmesi

İş sözleşmesi, işçi tarafından tek taraflı olarak ve herhangi bir gerekçe göstermeden feshedilebilir. Ancak, işçinin bunu yaparken, yasal bildirim süresini veya sözleşmede belirtilmiş olan bildirim süresini dikkate alması gerekmektedir. İş ilişkisinin tabii olduğu iş sözleşmesinde veya toplu iş sözleşmesinde herhangi bir bildirim süresi belirtilmemiş ise, işçinin ayın sonuna veya 15'ine denk gelmesi şartıyla, mukaveleyi dört hafta önceden feshetme hakkı bulunmaktadır. Fesih talebi, yazılı olarak yapılır. Sözlü fesih talepleri geçerli değildir.

Karşılıklı fesih anlaşmalarında olduğu gibi bu durumda da, işçinin kendi iradesini kullanarak iş ilişkisini sona erdirmesi sözkonusu olduğundan, işsizlik parasında üç aya varan kesintiye gidilmesi mümkündür. Ancak, işçinin iş sözleşmesini fesih talebinin ağır hastalık veya işverenin işçiye karşı kusurlu davranışları gibi önemli bir gerekçeye dayanması durumunda bu kesinti yapılmaz.

5. İşverenin sözleşmeyi feshetmesi

İşverenin iş sözleşmesini tek taraflı olarak feshetmesi ancak belirli şartlar altında mümkündür. İşverenin bu hakkının, kanunen ve yüksek mahkeme kararları ile önemli şekilde kısıtlandığı söylenebilir.

Alman İşten Çıkarılmalarda Koruma Yasası'nda (Kündigungsschutzgesetz / KschG), işçilerin kolayca işten çıkarılmalarının engellenmesi için birtakım yasal önlemler alınmıştır. Bir işçinin bu yasadan yararlanabilmesi için, öncelikle sözkonusu işyerinde en az altı aydır çalışıyor olması, ayrıca, işyerinde 10'dan fazla (10+1) işçinin çalışıyor olması gerekmektedir. Sözkonusu işçi, işyerinde 01 Ocak 2004'ten önce çalışmaya başlamış ise, işyerinde çalışan işçi sayısının 5 kişiden fazla (5+1) olup olmadığına bakılır.

Anılan yasadan yararlanabilen bir işçinin işine son verilebilmesi için üç ana neden bulunmaktadır:

- İşletme şartları
- İşçinin şahsi kabahati (önceden ihtarname gereklidir)
- İşçinin şahsı ile ilgili sorunlar (önceden ihtarname gereklidir)

a. İşletme şartları

İşveren, ekonomik nedenlerden dolayı işçinin işine son verebilir. Bunun için öncelikle işverenin ekonomik açıdan zor duruma düştüğünü ve ilgili işçinin işine son verilmesinin gerekli olduğunu ispat etmesi gerekir. Ancak, bu ispat, sözleşmenin feshi için tek başına yeterli olmamakta, ayrıca, çalışanlar arasında bir "sosyal kıyaslama" yapılması gerekmektedir. Sözkonusu sosyal kıyaslamada, işçilerin kıdemli, yaşları, nafaka sorumlulukları ve sakatlık durumları gözönünde bulundurulur. Böylelikle, kıdemli, yaşlı, geniş ailesi olan ve/veya özürlü olan işçilerin işten çıkarılmaları engellenmeye çalışılmaktadır. Bilgileri, becerileri ve verimlilik açısından işletme için vazgeçilmez olan işçiler bu sosyal seçimden muaf tutulabilmektedir.

Bu kıyaslamamanın doğru bir şekilde yapıp yapılmadığı, gerektiğinde mahkeme tarafından incelenebilir. İşine son verilen kıdemli, yaşlı, geniş ailesi olan ve/veya özürlü işçi, sözleşmesinin feshine karşı dava açarak, kendisinden daha kıdemsiz, genç, bekar, çocuksuz ve/veya sağlıklı olan bir işçinin çıkarılması gerektiğini ifadeyle, işine döndürülmesini talep edebilir.

b. İşçinin şahsi kabahati

İşçinin, işverene veya mesai arkadaşlarına karşı önemli hatalar yapması durumunda, işveren, ekonomik sorunları veya sosyal kıyaslamayı dikkate almaksızın iş sözleşmesini tek taraflı olarak feshedebilir.

Önemli şahsi kusurlar şu şekilde sıralanabilir:

- verilen işi kabul etmeme;
- ihtarnameye rağmen işe geç gelme;
- ağır hakaret ve ırkçı beyanlar;
- işyerinde cinsel taciz;
- işverenin malvarlığına müdahale (boş bir şişe çalmak gibi küçük hırsızlıklar da dahil);
- işverenin onayını almadan izne ayrılma vb.

Yukarıda belirtilen şahsi kusurların en ağırlarında (örneğin, hırsızlık), işveren sözleşmeyi derhal feshedebilir (fristlose Kündigung). Daha hafif olan şahsi kusurlarda ise, işverenin sözleşmeyi feshedebilmesi için öncelikle ihtarname (Abmahnung) vermiş olması gerekir.

c. İşçinin şahsı ile ilgili sorunlar

İşveren, sözleşmenin feshini, işçinin şahsıyla ilgili bazı nedenlere dayandırabilir. Bunlar;

- bedensel veya zihinsel elverişsizlik,
- hastalık nedeniyle işyeri için katlanılamaz derecede işgücü kaybı veya
- yaşlılıktan doğan işgücü kaybıdır.

İşçinin şahsına dayanan bir feshin geçerliliği için dört koşul aranır:

1. İşçinin, şahsi kusurlarından/eksikliklerinden dolayı, işverene karşı yükümlülüklerini yerine getiremeyecek durumda olması.
2. İşçinin bu noksanlıklarının, işyerinde somut arıza veya ihlallere sebep verecek nitelikte olması.
3. İşin sona erdirilmesinden daha hafif bir seçeneğin bulunmaması (aynı işyerinde daha kolay bir görev verilmesi gibi)
4. Menfaatler dengesinde (Interessenabwägung), işverenin işe son verme menfaatinin, işçinin işine devam etme menfaatinden üstün olması.

Menfaatler dengesinde işçinin lehine dikkate alınması gereken noktalar şunlardır:

- Çalışma süresi
- Kendisiyle geçmişte sorun yaşanmamış olması
- Yaşı
- Sosyal durumu (çocuk sayısı, evli olması, iş piyasası) v.b.

İşçinin aleyhine dikkate alınan hususlar ise şunlardır:

- İşten şahsi çıkarılma sebebinin meydana gelmesinden işçinin sorumlu olması.
- İşgücünü devamlı olarak kayba uğratması.

Şahsi çıkarılma sebebi olarak aşağıdaki hususlar belirtilebilir:

- Yabancılarda, çalışma izninin bitmesi veya iptali.
- Meslek lisansını kaybetmek veya iş için gerekli olan bir lisansı kaybetmek (Doktor, pilot veya ehliyeti alınan şoför).
- Uzun süreli veya sürekli iş göremez hale gelmek.
- Maluliyet tek başına çıkarılma sebebi olamaz. Malulen emekli olup da, halen çalışmak isteyen işçi sayısı fazla olmadığından, bu durum uygulamada, genel olarak sorun yaratmamaktadır.
- İşçinin hapis cezası almış veya gözaltına alınmış olması çıkarılma sebebi olabilir. Hapis veya gözaltı süresine ve işyerindeki muhtemel aksamalara göre karar verilir.

- Belirli bir yaşa gelinmesi çıkarılma sebebi olamaz. Emekli yaşına (65) erişmek de çıkarılma sebebi değildir.
- Fahri görev üstlenmek çıkarılma sebebi olamaz. İşçi, fahri görevinden dolayı işini aksatmak zorunda kalsa bile çıkarılma sebebi oluşmaz.

6. İş sözleşmesi feshinin yazılı olma şartı var mıdır? Fesih yazısına karşı ne yapılması gerekir?

İş sözleşmesinin feshinin, işveren ve işçi tarafından mutlaka yazılı olarak yapılması gerekir. Yazılı olarak yapılmayan fesih işlemleri (sözlü fesihler) geçerli değildir. Fesih yazısının karşı tarafa ulaşması şart olduğundan, yazının iadeli-taahhütlü postayla veya kurye eliyle iletilmesi tavsiye olunur.

İşveren tarafından, işçinin hasta olduğu bir dönemde gönderilen fesih yazıları da geçerlidir. İşçinin, sözleşmenin feshine (Kündigung) karşı, fesih yazısının ulaşmasından itibaren en geç üç hafta içinde yetkili iş mahkemesine (Arbeitsgericht) başvurup, işverene karşı dava açması gerekir. Bu sürenin geçirilmesi, işçinin işverene karşı sahip olduğu hakların kaybına neden olur. Bu nedenle, fesih yazısının alınmasından sonra derhal bir avukat ile görüşülmesi tavsiye olunur. Öte yandan, işverene karşı yapılan yazılı itirazların herhangi bir hukuki geçerliliğinin bulunmadığı da akılda tutulmalıdır. Ayrıca, işçi fesih bildirimini alır almaz iş ajansına (Arbeitsagentur) müracaat ederek işsizlik kaydını yaptırmak zorundadır; aksi halde işsizlik parası kesintiye uğrayacaktır.

7. Tazminat hakları

a. Yasal tazminat hakkı var mıdır?

İlke olarak yasal bir tazminat hakkı yoktur. Tazminat, işveren ve işçinin bu konuda anlaşmasına bağlıdır. Ancak 01 Ocak 2004'te yürürlüğe giren yasaya göre, tazminat hakkı şu koşullarla oluşur:

- İşveren, işçisine işyerinden kaynaklanan sebeplerden dolayı çıkış verirse (betriebsbedingt Kündigung) ve bu duruma uygulanabilir bir "Sozialplan" (sosyal plan) varsa,
- İşveren, çıkış yazısında işçisine, dava açmaması şartıyla tazminat teklif ederse,
- Tazminat miktarı, işçinin o işyerindeki çalışma süresine bağlı olup, genel olarak her yıl için yarım brüt aylık maaş tutarındadır.

İşveren, bu koşullara uyarak işçisine çıkış verirse ve işçi üç hafta içinde dava açma hakkını kullanmazsa tazminat hakkı oluşur. Çıkış yazısında tazminat teklif edilmiyorsa, mutlaka dava açılması önerilir. Açılacak dava, işin sona erdirilmemesine yönelik olmakla birlikte, tarafların mahkemede tazminat konusunda anlaşma olanağı da vardır. Mahkemede varılan tazminat anlaşmaları, genelde, işçinin işsizlik parası ile ilgili bir sorun yaratmamaktadır. Zira, avukatlar ve mahkeme bu gibi sorunları önleyecek metinler kullanmaktadır. Mahkeme dışında varılan anlaşmalarda ise işsizlik parası ile irtibatlı sorunlar yaşanması mümkündür.

Bunun haricinde tazminat hakkı, 'Sozialplan'dan oluşabilir.

b. Tazminat, sosyal sigorta (hastalık, emeklilik ve işsizlik sigortaları) haklarında kesintiye yol açabilir mi?

Tazminattan sosyal sigorta kesintisi yapıp yapılmaması, tazminatın niteliğine bağlıdır. Ödenen tazminat maaş niteliğinde ise, kesintiye tabidir. Almanya Federal Sosyal Mahkemesi bu konuda şu ayrımı yapmıştır:

- Tazminat ödenmesinin sebebi, işyeri kaybı ve dolayısıyla ileriye yönelik kazanç eksilmesi ise, sosyal sigortalarda kesinti yapılmaz.

- Tazminat, iş sona ermediği halde ödeniyorsa (örneğin işçinin vardiyası veya görev alanı değiştiği için - Änderungskündigung), sosyal sigortalarda kesinti yapılır. Tazminat, iş sona erdiği halde, işçinin geçmişteki emekleri için ödeniyorsa, yine kesintiye tabidir, zira maaş yerine geçer.

Bu nedenle, iş sona erecek ve tazminat sözleşmesi yapılacak ise, bu sözleşmede, “geçmişteki emekleri için” (für die geleisteten Dienste) gibi ifadeler kullanılmamasına dikkat edilmesi gerekir. Hak kaybına uğramamak için bir avukata danışılması tavsiye olunur.

c. Tazminat, vergiye tabi tutulur mu?

31 Aralık 2005 tarihine kadar vergiden kısmen muaf tutulan tazminat, 1 Ocak 2006'dan itibaren tamamı itibariyle vergiye tabi kılınmıştır. Bununla birlikte, özel bir gelir kaynağı olduğu için düşük oranda vergilendirilmektedir (Fünftelungsregelung).

Kısmi vergi muafiyeti öngören eski düzenleme, sadece 1 Ocak 2006'dan önce yapılmış sözleşmeler, kesinleşmiş mahkeme kararları ya da 1 Ocak 2006'dan önce açılmış davalar için geçerlidir. Bu durumlarda tazminat 1 Ocak 2008 tarihinden önce ödenirse, işçi vergi muafiyetinden yararlanabilir.

d. Tazminat ve işsizlik parası

İşçi, işverenle yaptığı çıkış sözleşmesindeki çıkış süresini (Kündigungsfrist) dikkate almayarak, işten erken ayrılır ise, işsizlik parası dondurulur. Bu durum, işsizlik parası süresini kısaltmamakla beraber, işsizlik parası ödemelerini geciktirir ve bu sürede hastalık sigortasının işçi tarafından ödenmesi gerekir.

İşçi, işsizliğine kasten veya ağır ihmalden dolayı sebep olursa, işsizlik parası on iki haftaya varan bir süreyle kesilebilir. Bu durum, işçinin kendisinin çıkış alması durumunda, işverenle çıkış sözleşmesi imzalamasında veya işverenin kendisine çıkış vermesini gerektiren davranışlarda bulunmasında sözkonusudur. Başka bir deyişle, tazminatlı çıkış sözleşmesi, işsizlik parasının belirli bir süre kesilmesine yol açabilir. İşsizlik parasının kesilmemesi için, işçinin işten ayrılmasının, hastalık gibi önemli bir sebebe dayanması gerekir. Bu konuda sorun yaşanmaması için herhangi bir sözleşme imzalamadan önce avukata danışılması yararlı olacaktır.

İşsizlik parasının kesilmesi, bir yandan işsizlik parasının süresini kısaltır, diğer taraftan kesinti süresi boyunca hastalık sigortası ve diğer sosyal sigortaların ödenmemesine yol açar.

B. Sosyal Haklar

1. Birinci Basamak İşsizlik Parası (Arbeitslosengeld I)

İşsizlik parası, bir işçinin çalıştığı süreler içinde işsizlik sigortasına ödemiş olduğu işsizlik sigorta primlerinden doğan ve işsizlik durumunda kullanılan sosyal bir haktır. İşsizlik parasını alabilmek için aşağıdaki şartların yerine getirilmiş olması gerekmektedir:

- İşsiz kalmak;
- İş ve İşçi Bulma Kurumu'nda (Arbeitsagentur) işsiz olarak kayıtlı olmak;
- İşsizlik süresinin başlamasından önceki son iki yılda en az on iki ay sigortalı bir işte çalışmış olmak;
- 65 yaşını doldurmamış olmak.

İşsizlik parası alınan süre içinde, işsiz olan şahsın iş araması ve gerektiğinde bunu İş ve İşçi Bulma Kurumu'na kanıtlaması gerekir. Ayrıca, İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından gösterilen işlerin ancak istisnai durumlarda reddedilebileceği hatırlanmalıdır.

a. İşsizlik parasının miktarı

İşsizlik parasının miktarı, işsizlikten önceki son oniki ayda elde edilen ücrete bağlı olarak hesaplanır. Buna göre işsizlik parası, son oniki ayda elde edilmiş ortalama net gelirin yüzde 60'ı ile 67'si arasında bir meblağ olarak belirlenir. Çocuklu bir işsizin işsizlik parası, son on iki ayın net gelirinin yüzde 67'si olarak saptanır.

İşsizlik durumunun işsiz tarafından İş ve İşçi Bulma Kurumu'na geç bildirilmesi durumunda, işsizlik parasından kesintiler yapılabilir. İşsiz olan şahıs, iş sözleşmesinin feshine dair yazıyı alınca derhal İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvurmalıdır. Bu bildiriye yapmakta geciken şahsa ödenecek işsizlik parasından, her gecikme günü için 7 ila 50 € arasında bir kesinti yapılabilir. Bu kesinti, aylık işsizlik parası hakkının yüzde 50'sini aşamaz.

b. İşsizlik parasının süresi

İşsizlik parasının ödenme süresi, şahsın yaşına ve sigortalı olarak çalışma süresine bağlıdır:

İşsizlikten önce sigortalı olarak çalışılan süre (ay olarak)	... yaşının doldurulmuş olması halinde	İşsizlik parası alma süresi (ay olarak)
12		6
16		8
20		10
24		12
30	55	15
36	55	18

c. İşsizlik parası alınan dönemde ek iş yapılarak gelir elde edilebilir mi?

İşsizlik parası alınan süre içinde haftada 15 saate kadar (serbest mesleklerde 18 saate kadar) çalışma hakkı vardır. Bu işlerden 165 €'ya kadar elde edilen gelir işsizlik parasını etkilemez. Bu rakamı geçen meblağlar ise işsizlik parasından kesilir.

2. İkinci Basamak İşsizlik Parası (Arbeitslosengeld II / Hartz IV)

Genelde "Hartz 4" olarak tanımlanan işsizlik yardımı, işsizlik parası hakkı doğmamış, işsiz şahıslara mağduriyet durumunda verilen bir devlet yardımudur.

İşsizlik yardımı, aşağıda belirtilen şartların yerine getirilmesi durumunda alınabilir:

- 15 yaşını doldurmuş ama 65 yaşını aşmamış olmak;
- Sağlık açısından çalışabilir durumda olmak;
- İşsiz olmak;
- İşsizlik parası (Arbeitslosengeld I) hakkının olmaması;
- Muhtaç olmak (kendisinin ve aile fertlerinin giderlerini karşılayamamak);
- Almanya'da ikamet etmek;
- Muafiyet miktarını geçen servetin olmaması;
- İşsizlik yardımı için yazılı başvurunun yapılmış olması;

a. Ne kadar işsizlik yardımı alınabilir?

İşsizlik yardımı meblağları, aşağıdaki tablodan görülebilir:

İşsizlik yardımı hakkı olan kişi	Yüzdeler	Rakam
Yalnız yaşayan kişi	100 %	347 €
Eşi olmadan çocuklarıyla yaşayan kişi	100 %	347 €
Reşit olan eş veya evli olmadan işsiz kişiyle beraber yaşayan reşit kişi	90 %	312 €
15 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını doldurmamış çocuk	80 %	278 €

14 yaşını doldurmuş çocuk	80 %	278 €
13 yaşına kadar olan çocuklar	60 %	208 €

Belirli durumlarda, öngörülen bu rakamlara ilave yardımlar da alınabilmektedir. Bu durumlar ve alınabilecek ek yardımlar ise şu şekilde sıralanabilir:

Eşi olmayan ve 7 yaşından küçük çocuğu olan kişi	36 %	125 €
Eşi olmayan, 16 yaşından küçük iki veya üç çocuğu olan kişi	36 %	125 €
Eşi olmayan kişinin 16 yaşından küçük 4. ve beşinci çocuğu için	12 %	42 €
Eşi olmayan kişinin 16 veya 17 yaşında olan bir veya iki çocuğu için	12 %	42 €
Hamile bir kadının 13. hamilelik haftasından itibaren	17 %	59 €
Özürlü kişiler için	35 %	121 €

Yardım başvurusunda bulunan kişi, yukarıda belirtilen rakamlarla, kira masrafları hariç, neredeyse tüm giderlerini karşılamak zorundadır. Kira yardımına ek olarak sadece bir defa, doğumlarda, hamilelik durumunda, taşınmalarda ve çocukların okul gezilerine katılmaları durumunda ek yardımlar alınabilmektedir.

Öte yandan, Alman Sosyal Güvenlik Yasası'nın (SGB II) 28 nci maddesi, çalışamaz durumda olanlar ile ilgili yardım miktarını, ailedeki çocuklardan 14 yaşına kadar olanlar için temel yardım miktarının yüzde 60'ı, 15 ve üzeri yaşta kişiler için ise bu miktarın yüzde 80'i olarak belirlemiştir.

Engelli ve yürüyemez durumda olan kişilere, ayrıca temel yardım miktarının yüzde 17'si oranında ilave yardım yapılır.

b. İşsizlik yardımı alınabilmesi için birikimlerin tamamen harcanması gerekli midir?

İşsizlik yardımı alabilme şartlarından ilki mağduriyet olduğundan, başvuru sahiplerinin servetleri hakkında yetkili birime ayrıntılı bilgi vermesi gerekir. Yüksek miktarda servet veya malvarlığı, işsizlik yardımı hakkını ortadan kaldırabilir. Ancak belirli meblağlar bu durumdan muaftır.

Reşit olan kişiler, her yıl/yaş başına 150'şer € tutarında bir muafiyete sahiptirler. Bu muafiyet; 01.01.1958 tarihinden önce doğanlar için 9.750 €, 31.12.1957 – 01.01.1964 arasında doğanlar için 9.900 € ve 31.12.1963 tarihinden sonra doğanlar için de 10.050 € ile sınırlandırılmıştır.

Reşit olmayan çocukların birikim hakkı 3.100 €'dur. Bunun dışında, tüm aileye ek olarak 750 € tutarında bir muafiyet hakkı tanınır. Bir örnek verilecek olursa, 2 çocuk sahibi olan 45 ve 40 yaşında evli bir çiftin toplam muafiyet hakkı şöyledir:

Baba (45 yaşında)	6.750 € (45 x 150 €)
Anne (40 yaşında)	6.000 € (40 x 150 €)
1. Çocuk	3.100 €
2. Çocuk	3.100 €
Ek muafiyet	750 €
Toplam:	19.700 €

Muafiyet hakkını geçen servet veya malvarlığı, işsizlik yardımı alma hakkına engel teşkil eder. Bu durumda öncelikle, günlük geçim için muafiyetin üzerindeki mal varlığının harcanması gerekir.

01.01.1948 tarihinden önce doğan kişilerin muafiyet hakları daha geniş tutulmaktadır. Bu durumda olanlar her yıl/yaş için 520 € tutarında bir muafiyete sahiptir. Bu muafiyet, kişi başına 33.800 € ile sınırlandırılmıştır.

C. Emeklilik Hakları

Alman Emeklilik Hukuku, yasal yaşlılık sigortası kapsamında ana hatları ile üç çeşit emeklilik hakkı tanımaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Yaşlılık aylığı
- Malullük aylığı
- Ölümünden doğan emeklilik hakları /Dul ve yetim aylığı

1. Yaşlılık aylığı/Yaş haddinden emeklilik

Mevcut yasal duruma göre, 65 yaşını doldurmuş ve en az 60 ay sigortalı olarak çalışmış kişilerin emekli olma hakları bulunmaktadır. 60 ayı doldurmadan 65 yaşını dolduran kişiler, emekli olamamalarına rağmen, emeklilik sigortasına ödedikleri sigorta primlerinin iadesini talep edebilirler. 2006 yılının Kasım ayında yapılan bir yasa değişikliğiyle, 2029 yılına kadar emeklilik yaş sınırı, kademeli olarak 67'ye çıkartılmıştır.

Kadınların istisnai olarak 60 yaşını doldurduktan sonra emekli olabilme hakları bulunmaktadır. Ancak, bu haktan yararlanmak isteyen kadınların 1 Ocak 1952'den önce doğmuş ve en az 15 yıl yaşlılık sigortasına prim ödemiş olmaları, ayrıca, 40 yaşını doldurduktan sonra da en az 10 yıl emeklilik sigortasına primlerini yatırmış olmaları gerekmektedir.

Yaşlılık sigortasına en az 35 yıl prim ödeyen kişiler, belirli durumlarda, 63 yaşını doldurduktan sonra da emekli olma hakkını elde edebilmektedirler.

En az % 50 oranında özürlü olan kişiler, emeklilik sigortasına 35 yıl aidat ödemiş olmaları şartıyla, 60 yaşında emekli olma hakkına sahiptirler. Bu emeklilik hakkından yararlanmak isteyen kişilerin aylık ek kazançlarının 400 €'yu geçmemesi gerekmektedir.

Uzun süreli işsiz olan kişilerin de erken emekli olma hakkı bulunmaktadır. Bu haktan yararlanabilmek için aşağıda belirtilen şartların yerine getirilmiş olması gerekir:

- 1 Ocak 1952 tarihinden önce doğmuş olmak;
- 60 yaşını doldurmuş olmak;
- 58 ½ yaşını doldurduktan sonra en az 52 hafta işsiz olmak
- Emekliliğe başvuru tarihinde işsiz olmak
- Son 10 yılda en az 8 yıl sigorta primi ödemiş olmak
- Toplam olarak en az 15 yıl yaşlılık sigortası primi ödemiş olmak
- 400 €'dan fazla ek geliri bulunmamak

2. Malulen emeklilik

Malulen emekli olabilmek için şu şartların yerine getirilmiş olması gereklidir:

- Hastalıktan dolayı tamamen veya kısmen çalışamaz durumda olmak;
- En az beş yıl emeklilik sigortasına prim ödemiş olmak;
- Son beş yılda 36 ay yaşlılık sigortasına prim ödemiş olmak.

Malulen emekli olan şahısların maaşında, normal emeklilik haklarına oranla yüzde 10,8'e varan kesintiler uygulanabilmektedir.

3. Ölümünden doğan emeklilik hakları / Dul ve yetim aylığı

Vefat eden bir şahsın aile fertleri, belirli şartlar altında emeklilik haklarından yararlanabilmektedirler.

Ölen kişinin eşinin bu haktan kesintisiz yararlanabilmesi için 45 yaşını doldurmuş olması veya işgücü kaybı olduğunu ispatlaması veya en azından yetim maaşı hakkı olan bir çocuğa sahip olması gerekir. Eğer bu şartlardan birisi oluşmuşsa, vefat eden eşin, vefat ettiği gün hak etmiş olduğu malulen emeklilik hakkının % 55'i, yaşayan eşe emeklilik maaşı olarak bağlanır. Yaşayan eş çalışıyor ve kazanç elde ediyorsa dahi emeklilik hakkı devam eder. 693,53 €'ya kadar ek kazancın emeklilik hakkına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu meblağı geçen kazancın yüzde 40'ı, emeklilik maaşından kesilir.

Yukarıda belirtilen üç koşul kapsamına girmeyen eşin emeklilik hakkı, %55 yerine %25'lik bir oranla hesaplanır. Ancak üç şarttan birinin sonradan yerine getirilmesi halinde kesintisiz emeklilik hakkı doğmaktadır.

Yeni yasal düzenlemelere göre, 2012 yılından sonra 45 yaş sınırı sigortalının ölüm yılına bağlı olarak 47'ye çıkartılacaktır.

Ölen sigortalının çocukları da emeklilik hakkından yararlanabilmektedir. Annesini ve babasını kaybeden çocuk, vefat eden sigortalının ölüm anında hak etmiş olduğu malulen emeklilik hakkının beşte birini, ebeveynlerden biri yaşıyorsa onda birini hak eder. Çocuğun okuması veya meslek eğitimi görmesi halinde sözkonusu maaş 27 yaşına kadar ödenir.

D. İkamet Hakları

Alman İkamet Yasası'nın (Aufenthaltsgesetz) 4.maddesinin 1. bendine göre, yabancıların Almanya'ya gelebilmeleri ve Almanya'da ikamet edebilmeleri için temel kural, giriş izni (vize) veya belli bir süre için verilen oturma izni (Aufenthaltserlaubnis) veya süresiz verilen yerleşim izni (Niederlassungerlaubnis) alınmasıdır. Almanya'da ikamet edebilmek için ikamet izninin gerekli olduğu prensibinin istisnaları arasında, Avrupa Birliği Hukukundan doğan hakların yanı sıra, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki hukuki düzenlemelerden kaynaklanan bazı olanaklar yer almaktadır.

Alman İkamet Yasası'nın 4.maddesinin 2. ve 3. bendine göre, yabancıların Almanya'da çalışabilmeleri için ikamet izinlerinin çalışma hakkı içermesi gerekmektedir. Bu bağlamda **vize'nin** ("Visum"), prensip olarak çalışma hakkı vermediğinin altının çizilmesi gerekir. **Oturma İzni** ("Aufenthaltserlaubnis") süresi sınırlı bir ikamet izni türü olup, çalışma hakkı da sağlayabilmektedir. **Yerleşim İzni** ("Niederlassungerlaubnis") ise süresiz olup, her zaman çalışma hakkını içerir. Yeni Göç Yasası, ayrıca, Avrupa Birliği ülkeleri vatandaşları için yerleşim izniyle eşdeğerde olan ve süresiz ikamet hakkı veren bir AB-Sürekli İkamet İzni (Daueraufenthaltserlaubnis-EG) öngörmektedir.

Türkiye ile Avrupa Topluluğu (AT) arasında ortaklık ilişkilerini düzenleyen başlıca metinler 12 Eylül 1963 tarihli Ankara Anlaşması (AA) ile 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol'dür (KP). Sözkonusu Anlaşma ve Katma Protokolün Türk işçilerini ilgilendiren hükümleri :

- Türkiye ile Topluluğa üye ülkeler arasında işgücünün serbest dolaşımının sağlanması (AA Md.12, KP Md.36),
- Toplulukta çalışan Türk işçilerine ücret ve diğer çalışma koşulları açısından vatandaşlık esasına dayalı ayırıcılık yapılmaması (KP Md.37),
- Toplulukta çalışan Türk işçileri ve ailelerinin sosyal güvenlik haklarının korunması (KP.Md.39)

alanlarını ilgilendirmektedir.

Ankara Anlaşması ve Katma Protokolün ilgili hükümleriyle 1976-1986 yılları arasındaki 10 yıllık dönem içinde kademeli olarak gerçekleştirileceği öngörülen serbest dolaşımın ilk iki kademesinin esasları, daha sonra 2/76 ve 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararlarıyla tespit edilmiştir. Ortaklık Konseyi Kararlarıyla (OKK), sadece Topluluğa üye ülkelerde yasal olarak bulunan Türk işçilerine ve bunların aile bireyelerine, belirli süreler sonunda, buldukları ülke ile sınırlı olmak üzere her türlü işte çalışma hakkı tanınmıştır. Nitekim, 2/76 sayılı Kararda öngörülen koşulları iyileştirmek amacıyla, Ortaklık Konseyinin 30 Haziran 1980 tarihli toplantısında kabul edilen 1/80 sayılı OKK'nın konuya ilişkin 6.maddesinde, bir üye ülkede yasal olarak bulunan Türk işçisinin:

- Bu üye ülkede bir yıl çalıştıktan sonra aynı işveren nezdinde istihdam edilmek kaydıyla çalışma iznini uzatma hakkına,
- Bu üye ülkede üç yıl yasal olarak çalıştıktan sonra, aynı ülkede ve aynı meslekte, ancak dilediği işveren nezdinde çalışma hakkına,
- Aynı ülkede dört yıllık yasal çalışmadan sonra dilediği herhangi bir meslekte ve işyerinde çalışma hakkına,

sahip olacağı hükme bağlanmıştır.

Sözkonusu Karar'ın 7. maddesinde ise, AET (AB) ülkelerinde çalışan işçilerimizin aile üyelerinin çalışma hayatına girişleri ile ilgili hükümlere yer verilmiştir. Bu madde, bir üye ülkede yasal olarak bulunan Türk işçisinin yanında ikamet etmesine izin verilmiş aile bireyelerine:

- Topluluk üyesi ülke vatandaşlarının öncelik hakkı saklı kalmak kaydıyla, o ülkede üç yıl yasal olarak ikamet ettikten sonra işe girebilme,
- Beş yıl ikametden sonra ise, diledikleri her işe serbestçe girebilme,

imkanı vermektedir.

1/80 sayılı OKK'nın 7. maddesine göre, bir Türk işçisinin üye ülkede mesleki eğitim gören çocukları, eğitimlerini tamamlamaları halinde, anne veya babadan birinin en az 3 yıl yasal olarak çalışmış olması kaydıyla, ülkedeki ikamet süresi dikkate alınmaksızın işgücü piyasasına girme ve her türlü açık işe talip olma hakkına sahiptirler.

Türkiye ile AT Ortaklık Anlaşmasına ilişkin AT/AB Adalet Divanının Yorum Kararlarına göre, oturma izni hangi nedenle verilmiş olursa olsun, yasal bir çalışma izni ile iş piyasasına girmiş bulunan Türk vatandaşlarına belirli süre çalıştıktan sonra çalışma ve ikamet güvencesi getirilmiştir. Başka bir ifadeyle, OKK'dan doğan çalışma hakları aynı zamanda ikamet hakkı içermektedir.

Alman İkamet Yasası'nın 4. maddesinin 5. bendine göre, Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında ortaklık ilişkilerini düzenleyen sözleşmelere göre kanunen - yani kendiliğinden - ikamet hakkına sahip olan bir yabancı, yine de bu hakkın varlığını yabancılar dairelerince verilen ikamet izniyle ispatlamak zorundadır. Aksi takdirde idari bir para cezasına çarptırılır.

Almanya'ya göç, İkamet Yasası'na göre aile birleşiminin yanısıra çalışma amaçlı göç olarak, bilhassa yüksek okul öğrencisi, üstün nitelikli iş gücü veya serbest meslek sahibi olarak mümkündür.

Öğrenciler şimdiye kadar olduğu gibi, bundan böyle de öğrenim amaçlı oturma izni (Aufenthaltserlaubnis zu Studienzwecken) alabilmektedir. Dokuz ayı geçmeme şartıyla

yüksek öğrenim başvurusu için (Aufenthaltserlaubnis zum Zwecke der Studienbewerbung) de oturma izni alınması mümkündür. Öğrenimlerini başarıyla tamamlayan öğrenciler, mezuniyetten sonra da, iş aramak amacıyla Almanya'da kalış sürelerini bir yıla kadar uzatabilmektedirler. Bir işin sağlanması ise ekonominin o anki ihtiyaçlarına bağlı olacak, aynı zamanda iş piyasası da dikkate alınacaktır.

Ayrıca öğrenim dışında olan dil kurslarına katılabilmek için de oturma izni verilebilmektedir. Almanya'da okula gidebilmek için ise istisnai durumlarda oturma izni verilmektedir.

Üstün nitelikli yabancıların Almanya'da yaşaması ve çalışması kolaylaştırılmıştır. Bu kapsama girenlere belirli şartlarda Yerleşme İzni ("Niederlassungserlaubnis") olarak anılan izin verilmektedir. Bu gruba, özel uzmanlığa sahip bilimadamları, öğretim görevlileri ve öğretmenler ile olağanüstü bilimsel çalışmaları bulunan kişiler, uzmanlar ve yönetici kadrosunda seçkin mesleki tecrübeye ve belirli bir asgari gelire sahip kişiler girmektedir.

Bu izin türünün verilebilmesi, herhangi bir alanda işgücü ihtiyacının doğmasına, devletlerarası anlaşmalara ya da çıkarılacak olan yönetmeliklere bağlıdır. Aynı zamanda, Almanya'daki yaşam koşullarına uyum ve devlet yardımı almadan geçimini sağlayabiliyor olma şartı da aranmaktadır.

Serbest meslek sahipleri, yapmak istedikleri işte Almanya'nın çıkarı ya da bölgesel ihtiyaç görülmesi halinde ve bu işin ekonomi üzerinde olumlu etkilerinin olacağı beklentisinin oluşması durumunda, süresi sınırlı oturma izni ("befristete Aufenthaltserlaubnis") alabilmektedirler. Bu, genellikle, Almanya'da asgari 500 bin Euro yatırım yapılması ve 5 işçiye istihdam yaratılması halinde sözkonusu olabilmektedir. İşin gerçekleştirilebilmesi için finansman konusunun ya öz sermayeyle ya da kredi yoluyla güvence altına alınmış olması gerekmektedir. 45 yaşını aşmış olanlarda uygun bir emeklilik sigortası da aranmaktadır.

İzin işlemleri, yabancı başvuru sahipleri için basitleştirilmiştir. Bundan böyle tek bir resmi kurum hem oturma izinlerine, hem de çalışma izninin hak edilip edilmediğine karar vermektedir. Yurtiçinde bu kurum ilgili Yabancılar Dairesi, yurtdışında da Almanya'nın temsilcilikleri (Büyükelçilikler ya da Konsolosluklar) olmaktadır.

Yeni Göç Yasası ile aile birleşimi zorlaştırılmıştır. Yasanın yeni 30. maddesine göre, eşlerin ikisine de 18 yaşını doldurmuş olma ve Almanya'ya göç etmek isteyen eşe temel düzeyde dahi olsa kendisini Almanca ifade edebilme şartı getirilmiştir. Goethe Enstitülerinden alınabilecek temel düzey Almanca diploması bu şartı karşılamaya yeterlidir. Bu yeni şartların yanı sıra, Almanya'da bulunan eşin yerleşim iznine veya iki seneden beri oturma iznine sahip olması şartı da aranmaktadır. Almanya'ya aile birleşimi yoluyla göç eden eşin, Almanya'da bulunan eşinin çalışma iznine sahip olması halinde, aynı şekilde çalışma izni alma hakkı vardır.

Aile birleşimi gerçekleşikten sonra, göç eden eş, temel kural olarak iki yıl Almanya'da eşiyile beraber yasal olarak yaşadıkten sonra, eşinin oturma izninden bağımsız olarak oturma hakkını elde eder. Göç eden eş, 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 6. maddesine uygun şekilde bir yıl çalıştıktan sonra, aynı işveren nezdinde istihdam edilmek kaydıyla çalışma iznini, dolayısıyla oturma iznini, eşiyile iki yıl beraber yaşama şartına bağılı kalmaksızın uzattırma hakkına sahiptir.

Vize ve diğere oturma izinleri ile ilgili hukuki ihtilaflarda idari yargı yolu açıktır. Ortaklık hukuku ile ilgili ihtilaflarda kendisine başvurulmuş Alman mahkemesi, ortaklık hukuku ile ilgili bir hukuki sorunu, karara bağlanmak üzere AB Adalet Divanına sunabilir. Hukuk yolu tüketildikten sonra Federal Anayasa Mahkemesi'ne kişisel başvuru imkanı olduğu gibi,

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlali söz konusu olan durumlarda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kişisel başvuru imkanı da vardır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uluslararası bir yargı organıdır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altına alınmış olan temel hakların çiğnenmesi durumunda, bireylerin bazı koşullar altında mahkemeye başvurma olanağı vardır. Uluslararası bir anlaşma olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile birçok Avrupa devleti, kişilerin bazı temel haklarına saygı gösterme yükümlülüğü altına girmişlerdir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmadan önce, ilgili devletin hukukunda öngörülen iç hukuk yollarının tüketilmiş olması gerekir. Şikayet, bir yargı kararı ile ilgili ise, varsa temyiz yoluna başvurulması ve sonucunun alınması yeterlidir. İç hukuk yolları tüketilirken, yasaların öngördüğü usule ve süreye ilişkin kurallara da uygun hareket edilmelidir. Eğer iç hukuk yollarını tüketmek için yapılan başvurular, süre, görev veya usul yönünden reddedilmiş olursa, Mahkeme büyük bir olasılıkla başvuruyu kabul etmeyecektir.

İç hukuk yolları tüketildikten, başka bir deyişle son ulusal yargı mercinin kararı alındıktan sonra, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine altı ay içinde başvurmak gerekir. Başvuru bir mahkumiyetle ilgiliyse, altı aylık süre, normal müracaat yollarının sonunda verilen karar tarihinden itibaren işlemeye başlar.

Eğer başvuru yukarıda sözü edilen altı aylık süre içinde yapılmamışsa, Mahkeme şikayeti incelemeyecektir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) nasıl başvurulur?

Mahkemeye şikayetin dayandığı olayların özet olarak ne olduğu, sözleşme ile güvence altına alınan haklardan hangilerinin çiğnendiği, iç hukuk yollarını tüketmek için hangi yollara başvurulduğu ve alınan kararların fotokopilerinin gönderilmesi gerekmektedir. Türkçe olarak da yazılabilecek mektubun;

“Tribunal Européenne des Droits de l’Homme
F-67075 Strasbourg – Cedex”

adresine gönderilmesi gerekmektedir. Eğer imkan varsa, başvurunun avukat aracılığıyla yapılması daha yararlı olacaktır. Avukat tutmak için maddi imkanı olmayanlar, Mahkemeden adli yardım istemekte bulunabilirler, ancak adli yardım, başvurunun yapıldığı anda değil, eğer başvuru yerinde görülürse, prosedürün sonraki aşamasında sağlanacaktır.

II. ÖĞRENCİLERİN SORUNLARI VE İZLENEBİLECEK HUKUK YOLLARI

A. Lisan Kursu için, Üniversite Öğrencisi Adayı veya Üniversite Öğrencisi Olarak Almanya'ya Gelmek İsteyen Yabancıların Durumu

1. Almanya'ya giriş: Vize işlemleri

Üniversiteye hazırlık amaçlı lisan kurslarına veya lise denkliği sağlama kurslarına katılmak ve/veya yüksek öğrenim amaçlı ikamet için, üniversite öğrencisi adayları olarak, yetkili Alman Dış Temsilciliklerinden uygun vizenin alınması gerekmektedir. Alınan vize, uygun vize değilse (örneğin üniversite öğrencisi adayları için gerekli vize yerine turist vizesi alındıysa) kural olarak oturma müsaadesi almak mümkün değildir.

Vize işlemleri yaklaşık sekiz hafta sürmektedir. Vize başvurusunda mutlaka ikametın nasıl finanse edileceğinin ve Almanya'ya hangi amaçla gidildiğinin belgelenmesi gerekmektedir (örneğin yoğun Almanca kursuna kayıt belgesi, yüksek okul kabul belgesi gibi). Üniversite öğrencisi adayları, bir Alman üniversitesinde yüksek öğrenim görmek için gerekli koşulları yerine getirdiklerini ispat etmelidirler (Studienbefähigung). Aynı şartlar, henüz yüksek okul belgesi bulunmuyorsa ve üniversiteye hazırlık için gerekli kurslara katılmak isteniyorsa da geçerlidir.

2. Almanya'ya girişten sonra oturma izni alınması için gereken işlemler

a) İkametgah kaydı

Yukarıda belirtilen şartları yerine getirerek Almanya'ya giriş yaptıktan sonra, bir hafta içinde yetkili olan nüfus kayıt makamına (Meldebehörde) kayıt yaptırmak gerekmektedir.

b) Oturma izni başvurusu

Oturma izninin ilk defa verilmesi ya da uzatılması, başvuru yapılmasına bağlıdır. Başvuru dilekçesinin, vizenin geçerlilik süresi içinde, yetkili Yabancılar Dairesine verilmesi gerekmektedir. Almanya'ya vizesiz girebilen ülkelerin vatandaşları bu başvuruyu Almanya'ya geldikten sonra üç ay içerisinde yapmak zorundadırlar.

Başvuruyu yaparken aşağıda belirtilen belgelerin verilmesi gereklidir:

- Eksiksiz doldurulmuş başvuru formu,
- Geçerli pasaport,
- İki adet yeni çekilmiş biyometrik vesikalık fotoğraf (biometri hususunda fotoğrafçıyı uyarmak gerekir. Yabancılar Dairelerinde biyometrik fotoğraf otomatları bulunabilmektedir),
- O anki ikamet nedenini gösteren belgeler (örneğin haftada en az 20 saat dil kursu belgesi, üniversite kayıt belgesi),
- Hastalık sigortası yapıldığını gösteren belge,
- En az bir yıllık geçim kaynağı gösteren belgeler.

Besleme, barındırma karşılığı geçici ev hizmetçiliği (Au Pair) statüsünden öğrenci statüsüne geçişte yukarıda belirtilenlerin yanı sıra, yapılmak istenen eğitime ilişkin denklik belgelerinin ve Au Pair statüsünün sona erdiğine dair yazılı bir metin gerekmektedir.

İstisnai durumlarda, yukarıda belirtilmiş bulunanlara ek başka belgeler de gerekebilir.

c) İkamet nedenleri

i - Almanca öğrenmek için dil kursları (kurstan sonra yüksek öğrenim amacı olmadan):

Bu tür kısa süreli oturma izni için yoğun (hafta içi her gün ve haftada toplam en az 20 saat) Almanca dil kursuna devam etmek zorunludur. Bu amaçla verilen kısa süreli oturma izni en fazla bir yıl sürelidir ve çalışma izni içermemektedir.

ii- Almanya'da yüksek öğrenime yönelik hazırlık çalışmaları :

Yüksek öğrenime yönelik hazırlık çalışmalarını planlamak ve yürütmek, özellikle yüksek öğrenim için kabul şartlarını sağlayıp başvuru süresine uymak, öğrencinin kendi sorumluluğundadır. Yüksek öğrenim hazırlığı şu hususları içerebilir; Dil sınavı için (DSH veya TestDaF) yoğun Almanca kursları ve lise denkliği sağlama kursları.

Bu amaçla alınan oturma müsaadesi esas itibarıyla Almanya'ya girişten sonra en fazla iki yıla sınırlıdır. Bu sürenin sonuna kadar yüksek öğrenime başlanmalıdır. Yüksek öğrenim hazırlık sürecinde genel olarak yılda 90 gün veya 180 yarım gün için çalışma izni verilir. Bu izin dil kursu hazırlık sürecinde hafta sonları/tatil günleri ve lise denkliği sağlama kursları sürecinde tatil zamanları ile sınırlıdır. Lise denkliği sağlama kursları için, yüksek öğrenim yapabilme

koşullarının yerine getirildiğinin yüksek okul tanıma belgesi ile ispatlanması gerekmektedir. Mecburi bir hazırlık stajı (meslek yüksek okullarında) amaçlanıyorsa, bunun için diğer gerekli hazırlık çalışmaları başarı ile sonuçlandırılmalıdır.

iii- Yüksek öğrenim :

İkamet amacına ulaşılamayan hallerde, hedefe makul bir süre içerisinde ulaşma imkânı bulunuyorsa, oturma müsaadesi her defasında en fazla iki yıla kadar uzatılabilir. İkamet amacı, oturma müsaadesi etiketinde açıkça belirtilen yüksek öğrenim bölümünde eğitim görülmesidir (örneğin Makina Mühendisliği Bölümü). Eğer öğrenimin makul bir süre içerisinde bitirilemeyeceği tahmin ediliyorsa, yüksek öğrenim amaçlı oturma müsaadesinin uzatılması esas itibarıyla mümkün değildir. Yüksek öğrenim amaçlı oturma müsaadeleri, yılda 90 gün veya 180 yarım gün çalışma iznini de kapsamaktadır (daha uzun çalışma süreleri ayrı izne tabidir). Ayrıca, görülmekte olan eğitimle ilgili olarak yüksek okullarda ve resmi bilimsel kuruluşlarda ek faaliyetlerde bulunulması genelde kabul edilir.

iv- Doktora :

Doktora için de yukarıdaki açıklamalar geçerlidir. Doktoranın konusu ve doktoranın tahminen ne kadar süreceği doktora danışmanı tarafından bildirilmelidir. Eğer doktora tezi, yüksek okulun kürsüsünde değil de, bilimsel kuruluşlarda veya ticari bir sektörde yapılıyorsa, doktora tezine kimin danışmanlık yapacağı ve sonra hangi yüksek okula teslim edileceği ayrıca belgelendirilmelidir. Üniversitede asistan olarak çalışmak, yabancılar hukuku açısından, yukarıda belirtilen yardımcı öğrenci faaliyeti olarak görülür.

d) Finansman (Geçimin temini)

Geçim için gerekli olan finansman, Federal Meslek Eğitim Teşvik Yasası'nın (Bundesausbildungsförderungsgesetz=BaFöG) 13 ve 13a maddelerinde, aylık asgari gelir olarak belirlenmiştir (halihazırda en az 424,00 € olarak saptanmış olan bu rakam 01.08.2008 tarihinde ve 01.03.2009 tarihlerinde tekrar değişecektir). Aşağıdaki durumlarda finansman sağlanmış sayılır:

- Ebeveynlerin aylık gelirleri ve malvarlığına dayanan bir beyanname ve açıklama (Alman Büyükelçiliği'nden onaylanmış olması gerekmektedir);
- Alman İkamet Yasanın 68. maddesine göre resmi bir taahhütname;
- Kendi malvarlığının/birikimlerinin en az 7.000 € olduğunu belgeleyen hesap cüzdanı veya tasarruf hesabı (carî hesap değil); Yabancılar Dairesi aylık çekilebilir miktarı sınırlandırmak amacıyla blokaj talebinde bulunabilir.
- Yabancı'nın kendi ülkesinin veya Alman resmi kurumunun bursu;
- Almanya'da bulunan bir bankanın kefaleti.

e) Hastalık sigortası

Alman resmi sosyal sigortalar kurumu çerçevesinde olan bir hastalık sigortası gereklidir. Halen kullanılmakta olan hastalık sigortası belgelendirilmelidir.

3. Oturma müsaadesinin uzatılması / Yerleşme izni

Oturma müsaadesinin uzatılması durumunda yukarıda belirtilen belgelerin yanında, eğitimin o ana kadar gidişatını/eğitim durumunu (örneğin şimdiye kadar devam edilen dil kursları, alınmış sertifikalar, girilmiş sınavlar) gösteren belgelerin ibrazı gerekmektedir.

Yüksek öğrenim amaçlı ikametlerde, Alman İkamet Yasanın 9. maddesine göre, yerleşme izni verilmez. Yerleşme izni verilirken, yüksek öğrenim süresi içinde alınan oturma müsaadesi hesaba katılmamaktadır.

4. Yüksek öğrenim görülen Bölümün / Yüksek okulun değiştirilmesi

Yüksek öğrenim görülen bölümün ve/veya yüksek okulun değiştirilmesi, genellikle yüksek öğrenimin gecikmesine neden olur ve yüksek öğrenimin makul bir süre içinde bitirilmesi ihtimalini olumsuz etkiler. Bu yüzden, söz konusu değişiklikten önce, Alman İkamet Yasasına göre, bu bölüm/okul değişikliğinin Yabancılar Dairesine bildirilmesi ve onaylarının alınması gerekir. Bölüm değişikliğinin, oturma müsaadesinin geçerliliğinin mezuniyetten önce sona ermesine yol açabileceği ihtimalinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Kural olarak, bölüm/okul değiştirme hakkı bir defayla sınırlıdır ve bu değişiklik yüksek öğrenimin başlangıcından sonra 18 ay içinde (alıştırma döneminde) gerçekleştirilebilir.

5. Önemli yasal sınırlamalar ve kayıtlar

a) Oturma izninin sona ermesi

Oturma izni, her zaman somut bir nedene bağlıdır ve oturma müsaadesinin elde edilmesi sırasında belirtilmiş olan amaca ulaşılması veya bu amaca son verilmesi durumunda, öngörülmuş olan tarihten önce sona erebilir. Örneğin, yüksek öğrenim başarıyla tamamlandığında, oturma müsaadesinde belirtilmiş amaç, kurallara göre, mezuniyet belgesinin (örneğin diploma, master, bachelor) alındığı okul döneminin sonunda sona ermiş sayılır (Türkler için geçerli olan önemli istisnalar aşağıda ayrı bir bölümde anlatılmaktadır; ayrıca bakınız. 9.madde). Ayrıca, üniversiteye yeni dönem için kayıt yapılmaz ise oturma müsaadesi yine sona erer.

Öğrenci kaydını kendi isteğiyle sildirdiyse, oturma müsaadesi kaydın silinme tarihinde sona erer. Son hak teşkil eden sınavın başarısız geçmesi durumunda, sınav sonucunun bildirilmesiyle de oturma müsaadesi sona ermiş sayılır.

Geçerli bir oturma müsaadesine sahip olmayan kişi, kural olarak Almanya'yı gecikmeksizin terk etmekle yükümlüdür. Yasadışı (illegal) ikamet durumunda savcı tarafından cezai takibat başlatılabilir ve bundan bağımsız olarak yabancılar hukuku açısından da olumsuz neticelerle karşı karşıya kalınabilir. Bu yüzden, gerekli işlemlerin (örneğin oturma müsaadesi uzatma) zamanında tamamlanması önem taşımaktadır. Oturma müsaadesi etiketinde belirtilen hususlara mutlaka dikkat edilmesi ve bunlara uyulması gerekmektedir.

b) İkamet amacının değiştirilmesi

Kural olarak, eğer yasal bir hakkınız yoksa (örneğin aile birleşimi), yüksek öğrenim süresinde prensip olarak, başka amaçlı (örneğin başka bir eğitim, çalışma) bir oturma müsaadesi verilmez. Öncelikle asıl akademik eğitimin başarıyla ve uygun bir zaman içinde sona erdirilmesi beklenmektedir.

6. Almanya'da yüksek öğrenimin başarıyla tamamlanmasından sonraki durum

a) Master programları

Kural olarak, zamanında bitirilmiş yüksek öğrenimin arkasından en fazla iki yıl süren master programlarına izin verilir.

b) İş yeri arama / yüksek öğrenimden sonra çalışma

Almanya'da bir yüksek okulu başarıyla bitirdikten sonra oturma müsaadesi, görülmüş olan öğrenime uygun olan bir iş yeri aranması veya bir iş yerine başvurulması için en fazla bir yıl süreyle uzatılabilir (bu bir yıllık sürenin yakın bir gelecekte üç yıla uzatılması sözkonusudur). Bu amaçla oturma müsaadesinin uzatılması için yapılacak başvuruda, yüksek öğrenimin başarıyla tamamlandığını gösterir diplomadan başka, yeterli mali kaynağa ve sağlık sigortasına sahip olduğunun da belgelenmesi gerekir.

7. Harçlar

Oturma izninin ilk verilışı:

Bir yıl: 50 €

Bir yıldan fazla: 60 €

Oturma izninin uzatılması:

Üç aya kadar: 15 €

Üç aydan fazla: 30 €

İkamet amacının değiştirilmesi:

40 €

Fiksiyon belgesi

20 €

8. Alman İkamet Yasası'na 2007 yılından itibaren öğrenciler için getirilen önemli değişiklikler:

a) Yüksek öğrenim için üniversiteye başvuru :

Yüksek öğrenim için üniversiteye yapılacak başvurularda en fazla dokuz ay için oturma izni verilebilecektir.

b) Başka bir Avrupa Birliği ülkesinden yüksek öğrenim amaçlı Almanya'ya geçiş:

Avrupa Birliği'nin başka bir ülkesinde yüksek öğrenim amacıyla bulunan bir yabancı, yüksek öğreniminin bir kısmını Almanya'da sürdürmek veya yükseköğrenimini Almanya'da tamamlamak için şu şartlarda oturma müsaadesi alabilir:

- Yüksek öğrenim programı, yüksek öğrenimin bir kısmının başka bir Avrupa Birliği ülkesinde görülmesini gerektiriyorsa,
- Bir yabancı, başka bir AB ülkesinde başladığı yüksek öğrenime, AB'nin ya da üye ülkelerin öğrenci değişim programlarından yararlanarak Almanya'da devam etmek isterse, ya da başka Avrupa Birliği ülkesinde en az iki yıl yüksek öğrenim için kabul edilmişse.

c) Bilimsel araştırma amaçlı oturma izni :

Yeni İkamet Yasasının 20. maddesine göre, yabancılara bilimsel araştırma amaçlı oturma hakkı öngörülmüştür. Bunun için, Almanya'da belirli bir hedefe yönelik araştırmalar yapan bir kuruluş tarafından kabul edildiğini gösteren bir anlaşma belgesi gerekmektedir. Oturma müsaadesi normalde en az bir yıllıktır (ancak, araştırma daha kısa bir zaman içinde bitirilecekse, müsaade o süreyle sınırlı tutulur).

d) Diğer değişiklikler :

- Almanya'ya üniversitede okumak üzere gelecek AB dışı ülkelerin vatandaşı öğrencilerden parmak izi ve fotoğraf alınacak, ayrıca, bu öğrencilerin radikal örgütlerle bağlantılarının olup olmadığı araştırılacaktır.
- Yüksek öğrenim gören öğrencilerin çalışma müsaadesi olmaksızın çalıştıklarının saptanması halinde, öğrenim için verilen oturma müsaadesi geri alınabilecektir.

9. 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararından (OKK) doğan haklar

AB ülkelerinde yaşayan Türkler, yaşadıkları ülkede geçerli olan yabancılar hukuku dışında, Türk-AB Hukukundan da faydalanabilirler. 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK), yükseköğrenim amacıyla gelen öğrencilere aşağıda sıralanan hallerde bazı ilave haklar sağlamaktadır:

a) 6. Madde: Çalışmayla kazanılan haklar

İkamet ve iş hukuku açısından belirlenmiş öğrenim amacı dışında, çalışma olanağı da verilmiş öğrenci, aynı işverende bir yıllık çalışmanın ardından, OKK madde 6/T'e göre bağımsız oturma izni hakkına sahip olur. Bu oturma izni, kural olarak, belirli bir işyerine bağlıdır. Üç

sene aynı işverende çalıştıktan sonra aynı meslekte kalma şartıyla işveren değiştirme hakkı, bu şekilde dört sene çalıştıktan sonraysa her türlü işe girme hakkı elde edilir.

Almanya'da, OKK'dan kaynaklanan bu hakkın 180 yarım gün veya 90 tam günlük verilmiş iş müsaadesiyle de doğup doğmadığı tartışılmakta idi. Avrupa Toplulukları Mahkemesinin verdiği yeni bir karara göre ise durum açıklığa kavuşturulmuş olup, öğrenciler OKK'dan doğan haklardan faydalanabilmektedirler.

b) 7. Madde: Aile ferdi olarak kazanılan haklar

i- Bir Türk işçisinin çocuğu olarak Almanya'ya aile birleşimi nedeniyle gelenler;

- Türk işçisiyle üç yıl kanuni olarak beraber oturduktan sonra Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşlarının öncelik hakkı saklı kalmak şartıyla
- Türk işçisiyle beş yıl kanuni olarak beraber oturduktan sonra ise

her türlü işe girme hakkına sahip olurlar.

ii- Aile birleşimi nedeniyle değil de, öğrenim amacıyla Almanya'ya Türk işçi çocuğu olarak gelenler;

- Eğer ebeveynleri en az üç yıl Almanya'da kanuni olarak çalıştıysa, Almanya'da mesleki eğitimini tamamlamakla burada herhangi bir işe başvurma hakkına sahip olur. Bu hak, ebeveynlerin hala Almanya'da bulunmasına ve çalışmasına bağlı değildir.
- Eğer meslek eğitimi tamamlandıktan sonra yaklaşık bir yıl içinde bir işe başlanılmaz ise, bu hakkın kaybedilmesi tehlikesi bulunmaktadır.

III. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERİN SORUNLARI VE İZLENEBİLECEK HUKUK YOLLARI (ALMAN HUKUK SİSTEMİNDE TEMYİZ, ŞARTLI TAHLİYE, TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLERİN CEZAEVLERİNDEKİ HAKLARI, HÜKÜMLÜLERİN NAKLİ, VESAYET, HÜKÜMLÜLERİN PASAPORT, NÜFUS VE NOTERLİK İŞLEMLERİ, VB.)

A. Temyiz, İstinaf, İtiraz Yolları

1.Ceza davaları

Alman hukuk sistemi üç derecelidir. Bu çerçevede, ceza mahkemelerinin verdiği hükümlere, kural olarak, istinaf (Berufung) ve temyiz (Revision) yoluyla itiraz imkanı mevcuttur.

Ceza davaları ilk aşamada, suçun mahiyetine göre, Sulh Ceza Mahkemesi'nde (Amtsgericht), hakim olmayan üyelerin katıldığı Genişletilmiş Sulh Ceza Mahkemesi'nde (Amtsgericht-Schöffengericht), Eyalet Mahkemesi'nde (Landgericht) veya Ağır Ceza Mahkemesi olarak Eyalet Mahkemesi'nde (Grosse Strafkammer), istisnai hallerde ise, Yüksek Eyalet Mahkemesi'nde (Oberlandesgericht) açılır.

Sulh Ceza Mahkemesi'nin ve Genişletilmiş Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararları karşısında başvurulacak istinaf mahkemesi Eyalet Mahkemesi'dir. Sulh Ceza Mahkemesi'nin ve Genişletilmiş Sulh Ceza Mahkemesinin kararları için temyize başvurulacak mahkeme ise Yüksek Eyalet Mahkemesi'dir (Sprungrevision). Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararlarına karşı temyiz yoluna mı, yoksa istinaf yoluna mı gidileceği, ancak tecrübeli bir ceza avukatının verebileceği bir karardır. Eyalet Mahkemesi'nin, Ağır Ceza Mahkemesi görevini yerine getiren Eyalet Mahkemesi'nin veya Yüksek Eyalet Mahkemesi'nin kararlarının temyizi ise, Karlsruhe'deki Federal Mahkeme'de mümkündür.

Federal Mahkeme'den geçmiş ve kesinleşmiş veya daha önce kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararına karşı "temel hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı" iddiasıyla Federal Anayasa Mahkemesi nezdinde itirazda bulunulabilir.

Federal Anayasa Mahkemesi'nde kaybedilen bir davaya karşı, ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde teminat altına alınmış temel bir hakkın (örneğin "adil yargılanma hakkı") çiğnendiği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvurulabilir. Uygulamada, AİHM'ne yapılan başvuruların verilen cezadan ziyade, sınır dışı edilme kararlarını veya infaz ihlallerini konu aldığı görülmektedir.

2. Sanığın hakları:

a) İlk Sorgulama

Ceza soruşturmaları ve davaları oldukça karmaşık ve sonuçları ağır olduğu için, mutlaka baştan avukat ve özellikle ceza hukuku uzmanı bir avukat (Fachanwalt für Strafrecht) tutmakta yarar vardır. Eğer sanık avukat tutmamış ise, mahkeme sanığın durumuna ve isnat edilen suça bağlı olarak avukat tayin edebilir.

Sanık, ilk sorgusundan itibaren susma hakkını kullanıp, olayla ilgili olarak hiçbir ifade vermeyebilir veya ilk sorgusunda bir avukatın yardımını isteyebilir. Hiç kimse sanığı, kendisini, yakınlarını veya bir başkasını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlayamaz. Sanık, savcılığın dosyası avukatı tarafından incelendikten sonra da ifade verebilir.

b) Tutuklama kararı ve itiraz

Ceza mahkemelerinin verdiği tutuklama gibi kararlara ve ara kararlara karşı itiraz (Beschwerde) yolları mevcuttur. Kural olarak savcılık, tutuklama için Sulh Mahkemesi'ne, tutuklama hakimine (Haftrichter) müracaatta bulunur. Tutuklama kararı çıkması halinde sanık, tutuklama talebinin reddi halinde ise Savcılık bir üst mahkeme olan Eyalet Mahkemesi nezdinde itirazda bulunabilir. Mahkeme, sanığa, durumunun istediği bir yakınına veya aile üyesine, sanık yabancı ise, vatandaşı olduğu ülkenin konsolosluğuna veya diplomatik temsilciliğine bildirilmesini isteyip istemediğini sorar. Soruşturmanın selametini tehlikeye düşürmüyor ise, tutukluya bu kişilere kendisinin haber vermesi imkanı sağlanmaktadır. Uluslararası hukuk, konsolosluk görevlilerine, tutuklu veya gözaltındaki vatandaşlarıyla (bu vatandaşların talep veya onayı halinde) görüşme hakkı tanır.

Türk vatandaşının Almanya'da süresiz oturma izninin bulunması veya oturma hakkının bulunması, uzun yıllar Almanya'da yaşıyor olması, burada bir işyerinin sahibi olması veya sabit bir işinin bulunması, ailesinin Almanya'da yaşıyor olması, ev sahibi olması, kısacası, Almanya ile güçlü bağlarının varlığı, "kaçma tehlikesi"ni tutuklama sebepleri arasından çıkarabilmektedir.

Tutuklamaya karar veren mahkeme, aynı oturumda veya daha sonra, tutuklamayı sanığın pasaportunun savcılığa teslimi, belli bir maddi kefaletin yatırılması, sanığın belli aralıklarla polis karakolunda imza atması, oturduğu yeri veya şehri yargıç veya savcılığın izni olmadan terketmemesi, sadece belirli bir kişinin gözetimi altında evden dışarı çıkması gibi koşullara bağlı olarak kaldırabilir.

B. Ceza ve Tutukevlerindeki Haklar ve Yaşanan Sorunlar

1. Hükümlü vatandaşların hakları

i) Ziyaret, mektuplaşma ve telefon görüşmesi imkanları:

Hükümlü ve tutuklu vatandaşların (tutukluluk haline ilişkin bazı istisnalar dışında) kendi anadillerinde görüşme, mektuplaşma ve telefon görüşmesi yapma hakları vardır. Bu hak, ancak kanunun belirttiği olağanüstü durumlarda sınırlanabilir. Böyle bir sınırlamayla karşılaşılması durumunda avukata bilgi verilmesi tavsiye olunur.

Alman Ceza İnfaz Yasası'nın 24. maddesine göre, her hükümlünün ayda bir saat ziyaretçisi ile görüşme hakkı vardır. Bu süre, cezaevlerine ve eyaletlere göre değişmektedir. Ayrıca, hükümlünün izin kullanamaması veya dışarıya izinli çıkamaması halinde, bu sürenin ayda 4 saate kadar çıkartılması da mümkündür. Bunun dışında, hükümlünün topluma yeniden kazandırılmasını sağlayacak, iyileşmesine, şahsiyetinin gelişmesine hizmet edecek ziyaretler infaz kurumunca teşvik edilir. İnfaz kurumları, evli çiftlerin veya ortak çocuk sahibi kimselerin ziyaret süresinde biraz daha anlayışlı olabilmektedir. Öte yandan, aynı yasanın 25. maddesi, hükümlünün hapisane düzen ve güvenliğini tehlikeye düşürmesi veya ailesinden olmayan bir ziyaretçinin hükümlü üzerinde olumsuz etkiler yapması gibi durumlarda, cezaevi müdürüne ziyareti yasaklama yetkisi verilmektedir.

Alman ceza infaz sisteminde, hükümlülerin mektuplarında veya telefon konuşmalarında Almanca dilini kullanma zorunluluğu yer almamaktadır. Bununla beraber, İnfaz Yasası'nın 31. maddesi, hapisane yönetimine yabancı dillerde gelen ve giden mektuplara el koyma yetkisini tanımıştır. Almanca bilmeyen bir Türkün Türkçe yazışması tabiatıyla mümkündür. Hem mektubu yazanın, hem de mektubu alanın Almanca bilmemesi halinde, hapisane yönetiminin Almanca konusunda ısrar etme hakkı tartışmalı bir konudur. Hapisane yönetimi haklı gerekçelerle, mesela suç işlenmesi söz konusu ise, belirli kişilerle yazışmayı yasaklayabilir. Telefon ve mektuplaşma konusunda eyaletler, hatta infaz kurumları arasında bile büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Hükümlülerin telefonla görüşmelerine izin verilirken, telefon konuşmasının kontrol edilmesi halinde, görüşmeden önce bu durumun hükümlüye bildirilmesi gerekmektedir. Böyle bir kontrol, yazışma ve ziyaretler konusunda da olduğu gibi, cezaevi yönetimi açısından haklı gerekçelere dayandırılmalıdır.

ii) Kitap, Gazete, Televizyon, Radyo

İnfaz Yasası'nın 67. maddesi, hükümlünün, "boş zaman" başlığı altında çeşitli olanaklardan yararlanma imkanlarını düzenlemiştir. Dil bilmeyen veya dil bilgisi yeterli olmayan hükümlünün toplu seyredilen televizyon kanallarından yararlanması söz konusu olamamaktadır. Türk hükümlüler, genelde, diğer hükümlüler gibi cezaevi idaresinden aylık olarak televizyon kiralamaktadır.

Bazı cezaevlerinde Türk kanallarının uydu üzerinden seyredilememesi ile irtibatlı olarak baş gösterebilen sorunların, cezaevi yönetimi ile görüşülerek giderilmesine çalışılmaktadır.

Cezaevi yönetimi ile görüşülüp, Türk gazete ve dergilerine abone olma veya getirtme imkanı mevcuttur.

iii) Paket

İnfaz Yasası'nın 33. maddesi, mahkumlara yılda üç paket alma hakkı vermektedir. Daha fazla paket alınması özel izne tabidir. Müslümanlara bayramlarda paket gönderilebilmektedir. Cezaevi güvenliğini veya düzenini tehdit eder nitelikteki paketlere yasak konabilmektedir.

iv) Eğitim

Hükümlülerin hapisane içi ve dışındaki eğitim programlarından yararlanma imkanları mevcuttur. Bununla birlikte, bu tür imkanların bilhassa sınırdışı edilme ihtimali bulunan yabancı hükümlülere tanınmadığı durumlarla karşılaşılabilir.

Ceza İnfaz Yasası'nın 37. maddesinde, çalışmanın, çalışarak tedavinin, eğitimin, meslek eğitimi sonrası kursların, hükümlünün tahliyesinden sonra hayatını kazanmasına yönelik mesleki bilgi ve beceri kazanmasını amaçladığı belirtilmektedir. Almanya'da en az üç yıl yasal olarak çalışmış vatandaşlar ile işçi ailesi çocuklarının sınırdışı edilecekleri yönündeki varsayımın hukuki dayanağı yoktur. Bu durumda olan vatandaşlar, ancak özel şartlar altında sınırdışı edilebilirler. Hükümlülükteki iyi halleri, çalışkanlıkları, meslek öğrenmeleri, terapi programlarına devam ederek tamamlamaları, Almanya'da çalışma ve oturma haklarının devamını veya yeniden elde edebilmelerini sağlar. Alman Sosyal Güvenlik Yasası Uygulama Yönetmeliğinde belirtilen, Alman iş piyasasında çalışmaları söz konusu olmayan kişilerin eğitim teşviklerinden yararlanamayacakları hükmü, Almanya'da en az üç yıl yasal olarak çalışmış vatandaşlar ile işçi ailesi çocukları için geçerli değildir.

Bu nedenle, vatandaşlarımıza, cezaevi yönetiminden avukatları vasıtasıyla veya doğrudan, eğitim ve terapi imkanlarından yararlandırılmalarını ısrarla talep etmeleri önemle tavsiye olunur.

v) Çalışma

Ceza İnfaz Yasası'nın 37. maddesi de hükümlülere, yeteneklerine ve eğitim durumlarına göre ekonomik anlamı olan bir iş verilmesi hususunu düzenlemektedir. 41. madde çalışma yükümlülüğünü, 43. madde çalışma karşılığında ücret ödenmesini, 51. madde de hükümlünün çalışma karşılığında kazandığı paranın tahliyesinde ödenmesini ve bu paraya el konamamasını düzenlemektedir. 51. madde, esas itibarıyla, hükümlünün tahliyesini izleyen 4 hafta içinde kendisinin ve ailesinin geçimini güvence altına almayı hedeflemektedir. Bahsekonu haciz yasağı Yabancılar Dairesi bakımından da geçerlidir. Dolayısıyla, olası sınırdışı edilme masraflarının bu paradan alınması mümkün değildir.

vi) Dil kursu

Cezaevi idareleri, meslek eğitiminin aksine, dil kurslarına katılmaya kural olarak izin vermektedir. Dil kurslarına katılmak suretiyle dil yeteneğinin geliştirilmesi, hapis hane yaşamına daha aktif bir şekilde katılımından başka, sosyal tecritin ve tercüman masraflarının azalmasına yardımcı olmaktadır.

vii) Din

Dini vecibelerin yerine getirilmesini anayasal bir temel hak olarak zikreden 53. madde, Kandil, Ramazan ve sair dini günlerin gereklerinin yerine getirilmesini güvence altına almaktadır. Yasanın 21. maddesiye, hükümlüye mensup olduğu dinin kurallarına göre yemek verilmesini emretmektedir. Bu hükme göre, müslüman hükümlülerin bir grup oluşturduğu cezaevlerinde, bu hükümlülere domuz eti verilemez.

53. maddesinin 3. fıkrası, tespih, namaz seccadesi gibi dini eşyaların bulundurulmasına imkan sağlamaktadır. Bayram namazı gibi dini törenler cezaevi yönetiminin organizasyonu çerçevesinde düzenlenebilmektedir.

viii) İnfaz kolaylıkları

Alman infaz sisteminde, hapis hane dışında çalışma, denetim altında kısa süreli dışarıya çıkma, gündüz çıkıp sadece geceleri hapis hane kalma, izin, açık cezaevi, sosyal terapi kurumunda kalma gibi infaz kolaylıkları mevcuttur.

Dışarıda çalışabilmek için çalışma izni gerekmektedir. Hükümlünün böyle bir izni yoksa, hükümlünün topluma kazandırılması projesi kapsamında, çalışma izni için başvuruda bulunulması mümkündür. Türk hükümlülerin büyük bir çoğunluğunun geçerli çalışma izinleri bulunmaktadır. Çalışma izni olmayan bir Türk hükümlüye böyle bir çalışma izni verilirse ve

hükümlü dışarıda bir yıl çalışırsa, 1/80 sayılı Ortaklık Hukuku Kararı'na göre oturma izni verilmesi hakkını elde etmektedir. Bu hakkın kazanılması da, kişinin sınır dışı edilmesini zorlaştıran bir unsur oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi, yabancı hükümlülerin de yerli hükümlülerin yararlandığı infaz kolaylıklarından yararlandırılmaları gerektiğine işaret etmiştir. Vatandaşlarımız, infaz kolaylık haklarını, avukatlarına ve cezaevi yönetimlerine hatırlatarak hayata geçirmeye çalışmalıdırlar.

2. Tutuklu vatandaşların hakları:

Tutukluların hakları, ceza soruşturmalarının ve davalarının etkilenmemesini sağlama mülahazasıyla, hükümlülerinkine oranla çok kısıtlı tutulmuştur. Gerek soruşturmanın sürdüğü sırada, gerek davanın açılışını izleyen dönemde ziyaretler yetkili mahkemenin iznine bağlıdır (soruşturmanın sürdüğü sırada, tutuklama hakimliği haberleşme ve ziyaret denetimini savcılığa bırakmış ise, ziyaret için savcının izni de yeterli olabilmektedir). Ziyaret sırasında, soruşturma ile ilgili konular konuşulamamaktadır. Görüşmede, bir cezaevi görevlisi ile bir tercüman bulunmaktadır. Tercüman, soruşturma ile ilgili bir konunun açılması halinde, bu durumu derhal cezaevi görevlisine bildirmek zorundadır. Ayrıca, tutuklunun haberleşmesi de mahkeme tarafından denetlenmektedir. Bu çerçevede, soruşturmanın selameti için sakıncalı görülen yazı ve benzeri malzeme tutukluya verilmemekte, tutuklunun yazdıklarına el konulabilmektedir. Tutuklunun Almanca dışında bir dille yazdığı veya kendisine gelen bir mektup, tercümana incelettirilmekte, sakıncalı bir husus olup olmadığı araştırılmaktadır. Tutuklu ilke olarak telefonla konuşturulmamakta, ancak başka bir haberleşme olanağı olmadığı takdirde veya çok önemli bir gerekçeye bağlı olarak, telefon imkanı tanınabilmektedir.

C. Hükümlülerin Vatandaşlık ve Hukuki İşlemleri

1. Askerlik İşlemleri

Cezaevindeki vatandaşlarımızın askerlik işlemleri bölgelerindeki Başkonsolosluklar aracılığıyla yapılmaktadır. Bunun için tutuklunun veya hükümlünün cezaevinde bulunduğu dair bir belgenin, tutukluysa tutukluluk belgesinin (Haftbeschenigung), hükümlüyse ceza infaz dökümünün (Strafzeitberechnung) ve pasaportunun cezaevi idaresi veya yakınları vasıtasıyla Başkonsolosluğa gönderilmesi gerekmektedir. Cezaevindeki vatandaşımızın statüsünde, bir cezaevinden diğerine nakil, cezanın kesinleşmesi gibi değişiklik yaşanması halinde, bu değişikliklere ilişkin belgelerin de Başkonsolosluğa gönderilmesi, tutuklu ve hükümlünün izlenmesi açısından yarar sağlamaktadır. Bu belgelerle hükümlünün tahmini tahliye tarihi kaydedilmekte ve Başkonsoloslukça tutuklu ve hükümlünün durumu, ilgili Askerlik Şubesine bildirilerek, yoklama kaçağı veya bakaya durumuna düşmesi önlenmektedir. Hükümlünün Türkiye'ye gönderilmesi halinde de, durum Başkonsolosluk tarafından Askerlik Şubesine bildirilmektedir.

2. Nüfus İşlemleri

Cezaevinde doğum gerçekleşmesi durumunda, çocuğun doğum belgesi ve annenin pasaportu ve nüfus kağıdının gönderilmesi halinde, cezaevinde doğan ve Türk vatandaşlığını kazanan bebeğin nüfusa kaydı Başkonsolosluklarca yapılmaktadır.

3. Noterlik Hizmetleri

Tutuklu ve hükümlü vatandaşlarımızın noterlik hizmetleri, cezaevi yönetimi ile randevu alındıktan sonra yerine getirilebilmektedir. Noter görevlisi, cezaevine gitmeden önce, gereken

bilgi ve belgeleri vatandaşımıza bildirmektedir. Ayrıca cezaevlerinin bulunduğu bölgelerdeki yetkili Alman noterler de düzenli aralıklarla cezaevlerine gitmekte, cezaevi yönetimi aracılığıyla bu noterlerden randevu temin edildiğinde, noterlik hizmeti alınabilmektedir.

4. Vesayet ve Velayet

Alman hukukunda ceza mahkumiyeti nedeniyle vesayet altına alınmak sözkonusu değildir. Türk Medeni Kanunu'nun 407. maddesinde yer alan, "bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkum olan her yetişkin kısıtlanır. Cezayı yerine getirmekle görevli makam, böyle bir hükümlünün cezasını çekmeye başladığını, kendisine vasi atanmak üzere yetkili vesayet makamına bildirmekle yükümlüdür" hükmünün Alman hukukunda karşılığı bulunmamaktadır. Hükümlünün çocuk sahibi olması halinde, velayetin dışarıda olan eşe verilmesi pratik nedenlerle tavsiye edilmektedir. Velayet hakkı dışarıdaki eşe verildiği takdirde, pasaport çıkartma, vatandaşlık veya diğer önemli işlemler için hapisanede hükümlü olan eşin rızasının alınmasına gerek kalmamaktadır.

D. Türkiye'ye Sınırdışı Edilme

1. Ceza Usul Yasası'nın (StPO) 456-a Maddesi.

Alman ceza ve ceza infaz hukukunda, hükümlülerin de temel hak ve özgürlüklerden yararlanan kişiler olduğu, ancak bu temel hak ve özgürlüklerin, cezanın amacı ve anlamına uygun olarak, suçlunun ıslah edilmesi ve yeniden topluma kazandırılması amacıyla kısıtlandığı ilkesi geçerli olduğu için, yabancı hükümlüler, sınır dışı uygulamasını çifte cezalandırma olarak algılamaktadır. Mahkeme kararı ile bir cezaya çarptırılan kişi, ayrıca, sınırdışı da edilebilmektedir. Sınırdışı kararı idari bir karardır.

Alman Ceza Usul Yasası'nın 456-a maddesi de, hükümlünün iadesi veya sınırdışı edilmesi halinde, cezanın infazından vazgeçilmesi hususunu düzenlenmiştir. Bu hükmün uygulanması savcılığın takdirine bağlıdır. Bu durumda iken yeniden Almanya'ya giren bir hükümlü, savcılık uygun gördüğü takdirde, cezasına veya tabi kılındığı başka yaptırımı bıraktığı yerden devam edebilmektedir. Bununla ilgili tutuklama kararı, hükümlünün sınırdışı edilmesi aşamasında çıkarılmakta ve hükümlü, arananlar listesine alınarak geri dönüşünde tutuklanması sağlanmakta, ayrıca, hükümlüye de tekrar Almanya'ya dönmesi halinde cezasının kalanını çekeceği ihtarında bulunmaktadır. Savcılık, hükümlü döndükten sonra kalan cezayı çekip çekmeyeceğine ve ne kadar çekeceğine takdir hakkını kullanarak karar vermektedir. Savcılığın kararına karşı, Eyalet Mahkemesi nezdindeki İnfaz Mahkemesi'nde itiraz edilebilmektedir.

Sınırdışı edilen hükümlü, Türkiye'ye federal polis eşliğinde gönderilmektedir. Havaalanında Türk Emniyet yetkilileri, kendilerine teslim edilen hükümlünün aynı veya başka bir suçtan aranıp aranmadığını araştırmaktadır. Şahıs aranmıyorsa serbest bırakılmaktadır. Almanya'da işlenen suçla ilgili olarak, Türkiye'de nadiren, Adalet Bakanlığı'nın girişimi üzerine, Türk Ceza Yasası'nın yurt dışında işlenen suçlarla ilgili hükümlerine göre soruşturma açılmaktadır.

Uygulamada dikkat edilmesi gereken husus şudur: Bazı hükümlü vatandaşlarımızın, Yabancılar Dairesi veya İdare Mahkemesinin yabancılar hukukuna göre kendileri için tesbit ettiği Almanya'ya giriş yasağının bitiminde, vize alabildikleri takdirde Almanya'da serbestçe dolaşabileceklerini düşündükleri görülmektedir. Oysa, ülkeye belli bir süre için konmuş olan giriş yasağının, yarım kalan cezanın infazı ile hiç bir ilgisi yoktur. Vatandaşımıza vize verilmesi, Almanya'nın cezanın kalanını çektirilmekten vazgeçtiği anlamına gelmemektedir.

Bakiye cezanın çektirilmesi, zamanaşımı tarihi geçene dek gündemde kalmaktadır. Zamanaşımı süresi ise, verilen cezanın süresine göre değişmektedir.

Almanya'da kalmak istemeyen, cezaevi koşullarına dayanamayan vatandaşlarımız kendilerine bu maddenin uygulanmasını, dolayısıyla bir an önce Türkiye'ye gitmeyi istemektedirler. Ancak, Alman Ceza Usul Yasası'nın 456-a maddesinin uygulanması, hükümlünün isteğine bağlı bir husus değildir. Ceza infazını kural olarak savcılıklar yaptığı için, Eyalet Adalet Bakanlıklarının tutumları burada önemli rol oynamaktadır. Sınırdışı uygulamasında kural olarak cezanın yarısının çekilmiş olması (Halbstrafenzeitpunkt) yeterli görülmektedir. Bununla birlikte savcılık, 1/3 cezadan sonra, infazı denetleyen İnfaz Mahkemesi'ne (Vollstreckungskammer) sorarak, erken tarihte sınır dışı kararı verebilmektedir. Eyalet Adalet Bakanlıkları bu konuda ayrıntılı genelgeler çıkarmaktadır.

456-a maddesine göre sınırdışı edilmek, kesinleşmiş bir "idari sınır dışı" kararından sonra mümkündür. İdarenin sınır dışı kararına karşı, İdare Mahkemesi'nde itiraz ve dava açmak mümkün olduğu için, bu süreç bazen yıllar almaktadır.

Almanya'da müebbet hapis cezası, kural olarak ömür boyu hapis cezası anlamına gelmekle beraber, Federal Alman Anayasa Mahkemesi'nin kararlarıyla ve Ceza Yasası'nın 57-a maddesine göre, müebbet hapis hükümlüsünün, en geç 15 yıl hapisten sonra, şartlı salıverilme hükümlerinden yararlanıp yararlanmayacağına incelenmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Uygulamada, müebbet hapis hükümlüleri, yarı cezadan sonra değil, eyaletlere, suça ve kusurun ağırlığına göre, farklı bir biçimde 8-15 yıldan sonra sınırdışı edilebilmektedir.

Ceza Yargılama Yasasının 154-b maddesinin 3. fıkrası, savcılığa, bir yabancının sınırdışı edilmesi durumunda, kamu davası açmama imkanını tanımaktadır.

2. Sınırdışı Edilmeyi Zorlaştıran Durumlar:

Vatandaşlarımızın eski yasadaki oturma hakkı (Aufenthaltsberechtigung), yeni yasaya göre de yerleşim izni (Niederlassungserlaubnis) sahibi olmaları, sınırdışı edilmelerini zorlaştıracı unsurlardır.

İkamet Yasasının 56. maddesi, belli koşullar altında yabancıların sınırdışı edilmeye karşı özel olarak korunması koşullarını düzenlemektedir. Buna göre bir yabancı, yerleşim hakkına sahipse ve beş yıldır Almanya'da meşru olarak ikamet ediyorsa, oturma izni varsa ve Almanya'da doğmuşsa veya reşit olmadan küçük yaşta Almanya'ya gelmişse ve yukarıda anılan koşullardaki bir yabancıyla evliyse veya bir birliktelik içinde yaşıyorsa, bir Alman aile üyesiyle veya bir Alman hayat arkadaşı ile bir aile yaşamı sürüyorsa, sınırdışı edilmesi zorlaşmaktadır. Bu koşulların gerçekleşmesi halinde, 53. maddede düzenlenen zorunlu sınırdışı uygulaması söz konusu olamamakta, 54. maddede düzenlenen olağan sınırdışının uygulanıp uygulanamayacağı araştırılmaktadır. Bu maddenin uygulanışında kişinin özgeçmişi, Almanya ile bağları, ailevi durumu, eğitim durumu, suçun işleniş durumu, özelliği, kişinin geleceği ile tahminler gibi birçok unsur dikkate alınmakta; kural olarak yerine getirilmesi gereken sınırdışı uygulamasından niçin vazgeçileceği incelenmektedir.

3. Avrupa Birliği - Türkiye Ortaklık Sözleşmesi'nden Kaynaklanan Haklar:

Almanya'da yaşayan vatandaşlarımızdan bu ülkede en az üç yıl yasal olarak çalışmış olanlar, bunların Almanya'da doğmuş ve yasal olarak ikamet eden çocukları ile aile birleşimiyle Almanya'ya gelip bir meslek öğrenimini tamamlamış ve yasal olarak ikamet eden çocukları, anne ve babaları Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olsalar dahi, sınırdışı edilme konusunda Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşlarının sahip oldukları ek güvencelere sahiptirler.

Belirtilen kapsamdaki vatandaşların oturum statüleri AB ikamet statüsüdür. Bu vatandaşlar bu nedenle Alman İkamet Kanununun (AufentG) 53. maddesindeki “zorunlu sınırdışı” veya 54. maddesindeki “olağan sınırdışı” işlemine tabi tutulamazlar. Sadece Alman İkamet Kanununun (AufentG) 55. maddesine göre, takdire dayalı sınırdışı düzenlemesine tabi tutulabilirler.

AB ikamet statüsü, ancak AB hukuku kaynaklı bir nedenle iptal edilebilir ve ilgili kişi ancak böyle bir iptal sonrasında sınırdışı edilebilir. Bu neden ise, ilgilinin kişisel halinin somut olarak kamu düzeni ve güvenliği için ağır, gerçek tehlike oluşturmasıdır (Spezialprävention). Yabancılar Daireleri, bu somut ve ağır tehlike durumunu isbat etmek zorundadırlar. Genel tehlike (Generalprävention) varsayımı, oturum hakkının iptali ve sınırdışı işlemi için yeterli ve geçerli değildir. Ayrıca sınırdışı işleminin, ilgilinin kişisel, ailevi durumu bakımından aşırı bir tedbir oluşturmaması gerekir (Verhältnismäßigkeitsprinzip). Bu bakımdan, zaten işlediği suçun cezasını çekmiş veya çekmekte olan kişinin, uyuşturucu ticareti veya silahlı soygun gibi, toplum için tehlikeli bir suç işlemiş olması sınırdışı edilmesi için tek başına yeterli değildir. Vatandaşın hükümlülükten önceki durumu, hükümlülük sürecindeki iyi hali, tamamlanan terapi programları, edindiği beceriler, meslek öğrenimi, ailevi durumu gibi hususlar da değerlendirmeye katılmak zorundadır.

Almanya'daki en yüksek idare mahkemesi olan Federal İdare Mahkemesinin (BVerwG) AB Adalet Divanı kararlarını Alman hukukuna aktararak tesbit ettiği, sınırdışı işleminin hukuki sınırları ve çerçevesini belirleyen hukuki ilkeler, tüm Alman Yabancılar Daireleri (Ausländerbehörden) ve idare mahkemeleri tarafından (Verwaltungsgerichte) uygulanması zorunlu ilkelere. Bu hususta vatandaşlarımız ve avukatlarının bilmesi gereken Alman Yüksek İdare Mahkemesi tarafından verilen çok önemli kararlar şunlardır:

- BVerwG 03.08.2004 tarih ve 1 C 29.02 numaralı karar,
- BVerwG 06.10.2005 tarih ve 1 C 5.04 numaralı karar ve
- BVerwG 15.11.2007 tarih ve 1 C 45.06 numaralı karar.

Bu çerçevede, Almanya'daki en yüksek mahkeme olan Alman Anayasa Mahkemesi, 11.02.2008 tarih ve 2BvR 2575/07 numaralı önemli bir kararında, Kuzey Ren-Vestfalya Yüksek İdare Mahkemesi'nin bir vatandaşımızın sınırdışı kararına karşı yaptığı itirazı incelemeyi reddetmesi meselesini incelemiş ve Kuzey Ren Vestfalya Yüksek İdare Mahkemesi'nin kararını Alman Anayasasının idarenin işlemlerine karşı mahkeme önünde hak aranması anayasal hakkını düzenleyen 19. maddesi 4. fıkrasına aykırılıktan iptal ederek, vatandaşımızın sözkonusu itirazının anılan Yüksek İdare Mahkemesi tarafından incelenmesi gerektiğine hükmetmiştir.

İlgili vatandaşlarımızın ve avukatlarının, bu kararlardan kaynaklanan haklarını, ceza davasına ve hükümlülük süreçlerine paralel olarak, Yabancılar Daireleri ve İdare Mahkemeleri nezdinde takip etmelerinde yarar görülmektedir.

Ayrıca, Almanya'nın, birçok sınırdışı uygulamasında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) aile kurumunu güvence altına alan 8. maddesini ihlal ettiği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) çeşitli kararlarıyla tespit edilmiştir. Sınırdışı uygulamalarına karşı bütün iç hukuk yolları tükendikten sonra, evvelce belirtilmiş olduğu üzere, altı ay içinde AİHM'ne başvurma imkanı bulunmaktadır. Bu durumdaki vatandaşlarımızın, durumlarını AİHS'nin 8. maddesi çerçevesinde de değerlendirmeleri isabetli olacaktır.

E. Kalan Cezanın Türkiye'de Çekilmesi

Almanya'daki cezaevinde bulunan çok sayıda Türk vatandaşı cezasını Türkiye'de çekmek istemektedir. Almanya ve Türkiye "Hükümlülerin Nakline Dair Avrupa Konseyi Sözleşme"ne taraftır. Bu Sözleşmeye göre nakil, mahkumiyet hükmünün verildiği devlet (Hüküm Devleti, Almanya) veya mahkum olan kişinin mahkumiyetinin infazı için nakledilebileceği devlet (Yerine Getiren Devlet, Türkiye) tarafından talep edilebilmektedir. Uygulamada, hükümlü, nakil isteğini dilekçe ile konsolosluklara ve cezaevi veya avukatı aracılığıyla infaz savcılıklarına bildirmektedir. Dış temsilciliklerimize gelen bu tür talepler T.C. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'ne ulaştırılmaktadır. Başvuru yapan kişinin nakil masraflarını ödemesi sözkonusu ise, bunun da Bakanlığa bildirilmesinde fayda vardır. Başvuru için kişinin Türk vatandaşı olması, hapis cezasının kesinleşmiş olması, nakil talebinin alındığı tarihte hükümlünün yerine getirilecek en az altı aylık mahkumiyetinin bulunması veya mahkumiyet süresinin belirsiz olması, ayrıca, mahkumiyete yol açan fiilin veya ihmali suçun yerine getiren devlet hukukuna göre de suç teşkil etmesi gerekmektedir. Nakil için Hüküm Devleti ile Yerine Getiren Devletin nakil konusunda anlaşmaları gerekmektedir. Başvuru yapan vatandaşımızın cezasını Türkiye'de çekmek isteğinin nedenlerini ve Türkiye ile bağlarını dilekçesinde belirtmesinde yarar vardır.

Sözleşmenin Yerine Getiren Devlet'te hürriyeti bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilmesini yasakladığını hatırla tutmakta yarar vardır. Başka bir ifadeyle, Türkiye'ye nakil gerçekleştikten sonra, kalan hapis cezasının para cezasına dönüştürülmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Nakil ile ilgili işlemler, Türkiye'deki 3002 sayılı "Türk Vatandaşları Hakkında Yabancı Ülke Mahkemelerinden ve Yabancılar Hakkında Türk mahkemelerinden Verilen Ceza Mahkumiyetlerinin İnfazına Dair Kanun"da düzenlenmektedir. Bu yasayla, hükümlünün Türk İnfaz Hukuku uyarınca ne kadar süre hapis yatacağı, T.C. Adalet Bakanlığı'nın başvurusu üzerine, Türk Mahkemelerince hesaplanmaktadır.

Almanya'da hükümlü nakli konusunda Eyalet Adalet Bakanlıkları ve infaz savcılıkları yetkilidir. İnfaz savcılığı, kararını cezaevi yönetiminin görüşünü de alarak vermektedir.

F. Şartlı Salıverilme

Alman Ceza Yasasının 57. maddesi şartlı salıverilme koşullarını düzenlemiştir. Bu maddenin 1. fıkrasına göre, en az iki ay olmak üzere, hürriyeti bağlayıcı cezanın 2/3'ünü çeken hükümlünün salıverilmesine ve kalan cezanın tecilen ertelenmesine mahkeme re'sen karar verebilmektedir. Şartlı tahliye mahkeme, kamu güvenliğini gözönüne alınmaktadır. Bu konuda hükümlünün de onayı gerekmektedir. Bu kararda mahkeme, hükümlünün karakteri, hapisane öncesi yaşamı, suçun işleniş koşulları, suçta korunan hukuki menfaatin suçun tekrarlanması bakımından taşıdığı önem, hükümlünün cezaevindeki yaşamı, dışarda süreceği hayat ve şartlı salıverilmenin hükümlünün yaşamını nasıl etkileyeceği gibi hususları gözönünde tutmaktadır.

57. maddenin 2. fıkrasına göre mahkeme, hükümlünün talebi üzerine, cezanın yarısını çektikten sonra kalan cezanın ertelenmesine, belli koşullar altında karar verebilir. Bunun için;

- Hükümlünün hürriyeti bağlayıcı cezaya ilk defa çarptırılmış olması ve cezasının iki yılı aşmaması gerekmektedir. Cezanın altı aylık kısmı infaz edilmiş olmalı ve mahkumun yeniden suç işlemeyeceği yönünde bir kanaat (sozial prognose) oluşmalıdır.
- Yine en az altı aylık ceza infazından sonra, fiil ile hükümlünün kişiliği ve ceza infaz edilirken hükümlünün gösterdiği gelişme bir bütün olarak değerlendirildiğinde ve

yukarıda belirtilen 1. fıkradaki koşullar gözönüne alındığında, mahkeme erken tahliye etmeyi uygun görebilmektedir.

Ömür boyu hapse çarptırılmış hükümlülerde şartlı tahliye, cezanın onbeş yıllık kısmının infazından sonra, hükümlünün kusurunun daha uzun bir süre ceza çekmesini gerektirmemesi ve şartlı tahliye için yukarıda anılan diğer koşulların yerine gelmesi halinde sözkonusu olabilmektedir (Ceza Yasasının 57-a maddesi).

B. TEMEL HUKUKİ SORUNLAR VE İZLENEBİLECEK YOLLAR

I. VATANDAŞLIK MEVZUATINA İLİŞKİN SORUNLAR (ALMAN VATANDAŞLIK MEVZUATI KONUSUNDA BİLGİ VERİLMESİ, ASKERLİK NEDENİYLE TÜRK VATANDAŞLIĞI KAYBETTİRİLMİŞ ŞAHISLARIN TÜRK VATANDAŞLIĞINI TEKRAR KAZANMALARININ ŞARTLARI, 5203 SAYILI BELGE İLE TANINAN HAKLAR, VB.)

ALMAN VATANDAŞLIK MEVZUATI

A. Alman Vatandaşlığını Kazanma Yolları

Almanya'da yaşayan yabancı uyruklu göçmenlerin Alman vatandaşlığına geçişlerini düzenleyen birden fazla yasa bulunmaktadır. Almanya'ya geliş nedeni, oturma süresi veya oturma izni statüsü gibi kıstaslar, bir yabancı'nın Alman vatandaşlığına geçişinde hangi yasadaki yararlanabileceğinin belirlenmesi bakımından önemlidir.

1. Alman Vatandaşlığının Doğumla Kazanılması

Anne ve babasından biri Alman vatandaşı olan çocuk, doğuştan Alman vatandaşıdır (kan ilkesi).

Ayrıca, 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe giren mevzuat çerçevesinde, yabancı anne ve babaların Almanya'da doğan çocukları, anne veya babadan biri çocuğun doğduğu sırada en az sekiz yıldan beri devamlı ve yasal şekilde Almanya'da yaşıyor ve de oturma hakkına ya da en az üç yıldan beri süresiz oturma iznine sahip bulunuyor ise, re'sen Alman olurlar. Bu çocuklar, doğuştan itibaren tüm hak ve ödevleriyle Alman vatandaşı olurlar.

2. Seçme yoluyla Alman vatandaşlığının kazanılması

Doğum ilkesine göre Alman olmakla birlikte, aynı zamanda ana ve babalarının vatandaşlığını da almış bulunan kimselerin, reşit olduktan sonra 23 yaşına kadar bu vatandaşlıklarından birini tercih etmeleri gerekmektedir:

- Yabancı vatandaşlığı korumak istediklerini bildirenler veya 23 yaşını doldurdukları tarihe kadar herhangi bir tercih bildirmeyenler Alman vatandaşlığını kaybederler.
- Alman vatandaşlığına karar verenlerin 23 yaşına kadar, diğer vatandaşlıktan çıktıklarını belgelemeleri gerekir.

- Öteki vatandaşlıktan çıkılması olanaksız veya çok ciddi sıkıntılara yol açar nitelikte ise, birden fazla vatandaşlık kabul edilebilir. Bu durumda, en geç 21 yaşına kadar, o tarihte öteki vatandaşlıktan çıkarılma işleminin başarılı olup olmayacağı henüz bilinmese dahi, vatandaşlığı koruma izni için başvurulmalıdır.

Resmi makamlar gençlere erginlik çağına geldikleri zaman seçim yükümlülüğü (optionspflicht) hakkında bilgi vereceklerdir.

3. Çocuklar için vatandaşlığa geçiş düzenlemesi

1 Ocak 2000 tarihinden itibaren Alman vatandaşlığını doğum yoluyla kazananlardan 10 yaşına kadar olan çocuklar yeni yasanın getirdiği koşullarla özel bir hakka sahip bulunmaktadır. Bu koşullar:

- Vatandaşlığa geçiş için 31 Aralık 2000 tarihine kadar başvuruda bulunulması,
- Çocuğun 1 Ocak 2000 tarihinde on yaşını doldurmamış olması,
- Çocuğun Almanya'da doğmuş olması,
- Doğum sırasında ana veya babanın en az sekiz yıldan beri yasal şekilde Almanya'da yaşıyor olması ve oturma hakkına veya en az üç yıldan beri süresiz oturma iznine sahip bulunması,
- Ana ve babanın yasal, süresiz oturma statüsünün sadece doğum sırasında değil, çocuğun vatandaşlığa geçişi sırasında da mevcut olmasıdır.

Bu çocuklar da reşit oldukları zaman seçim yükümlülüğüne tabidirler.

4. Yabancılar Yasası uyarınca Alman vatandaşlığının kazanılması

1 Ocak 2000 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Vatandaşlık Reform Yasası, bir yabancıyı Yabancılar Yasasına dayanarak Alman vatandaşı olma hakkını elde etmesini yeniden düzenlemiştir. Buna göre, 16 yaşını doldurmuş bir yabancı aşağıdaki koşulları yerine getiriyorsa yazılı başvuruda bulunması halinde Alman vatandaşlığını kazanabilir.

- Almanya'da en az 8 yıl yasal olarak oturmuş olmak. (Müsamaha (Duldung) statüsünde geçirilmiş süre yasal oturma sayılmamaktadır);
- Vatandaşlık için başvuru yapıldığı anda "oturma izni"ne (süresiz veya sınırlı) veya "yerleşim izni"ne sahip olmak;
- Yeterli derecede Almanca bilmek. Almanca bilgisinin Avrupa Konseyinin ortak referans dil standartlarına göre yazılı ve sözlü olarak yeterli olması gerekmektedir. (Zertifikat Deutsch nach dem Niveau B 1 des Gemeinsamen Europäischen Referenzrahmens). Almanca bilgisini ispata yarar okul, kurs diplomaları yoksa, ilgili eyaletteki uygulamaya göre sözlü bir testten geçmek gerekebilmektedir.
- Almanya'nın hukuki ve toplumsal düzeni hakkında temel bilgilere sahip olmak;
- Sabıkasız olmak. En fazla 180 güne denk gelen para cezasını aşmayan mahkumiyetler veya infazı tecil edilmiş olması kaydıyla 6 ayı geçmeyen hapis cezaları engel teşkil etmez. Yukarıdaki sınırların altında kalan birden fazla cezalandırılma sürelerinin birbirine eklenmesi söz konusu değildir;
- Genel olarak geçimini sosyal yardım veya işsizlik yardımı olmaksızın temin edebilmek. Kendi kusuru olmaksızın işsiz kalma durumunda "işsizlik yardımı" veya "sosyal yardım" alınması engel teşkil etmez. Eğer başvuru sahibi 23 yaşının altında ise bu koşul aranmaz, gelir durumuna bakılmaz;

- Anayasal düzene bağlılık belgesinin imzalanması. Anayasaya aykırı bir faaliyette bulunmamak;
- Hakkında Yabancılar Yasasının 46 maddesine göre sınır dışı edilme kararı bulunmamak;
- Başvuru tarihine kadar bağlı bulunulan ülkenin vatandaşlığından çıkılması. İlgili, kendisinden kaynaklanmayan nedenlerden dolayı diğer vatandaşlığından çıkamıyor ise, bu koşul aranmaz. Ayrıca, başvuruda bulunan kişi herhangi bir Avrupa Birliği ülkesinin vatandaşı ise, eski vatandaşlığından ayrılması gerekmemektedir;
- Reşit olmayan çocuklara vatandaşlığa alınma garantisi verilir. Başvuruda bulunan kişinin karısı / kocası ve reşit olmayan çocukları, Almanya’da düzenli olarak 8 yılı doldurma şartı aranmaksızın Alman vatandaşı olma hakkına sahip olabilirler.

5. Takdir yoluyla Alman vatandaşlığının kazanılması

Herhangi bir nedenle Yabancılar Yasasının kolaylaştırılmış vatandaşlık hükümlerinden yararlanamayan bir göçmen, aşağıdaki koşulları yerine getirdiği takdirde, Vatandaşlık Yasasının 8. maddesine göre Alman vatandaşlığına geçebilir. Hukuka uygun olarak gerekli oturma süresi bazı yabancı gruplar için farklılıklar içermektedir:

- Almanya’da en az 8 yıl yasal oturma,
- Siyasi iltica başvurusu kabul edilenler için 6 sene oturma,
- 60 yaşından büyük yabancılar için 12 sene oturma,
- Alman devletinin koruması altında olan veya hiçbir vatandaşlığı olmayan yabancılar için 6 sene oturma,
- Alman devletinin çıkarlarının gerektirdiği hallerde en az 3 senelik oturma,
- Bir Alman tarafından evlatlık edinilen çocuklar için 3 senelik oturma,
- Vatandaşlık başvurusu yapıldığında, “oturma izni”ne (sınırlı veya sınırsız) veya “yerleşim izni”ne sahip olmak,
- Almanya’da temelli olarak yerleşmiş olmak (geçici bir nedenle Almanya’da bulunanlar bu haktan yararlanamaz);
- Alman medeni hukukuna göre reşit olmak ve kişilik haklarının herhangi bir nedenle kısıtlanmamış olması,
- Sabıkasız olmak. Yabancılar Yasasının 46. /1.- 4. maddeleri ve 47./1. - 2. maddeleri uyarınca sınırdışı gerektirecek herhangi bir durumun bulunmaması. Ağır para veya hapis cezasını gerektirecek suçların işlenmiş olması veya yasadışı kamu düzeni bozucu faaliyetlere katılmış olması Alman vatandaşlığına geçişe engel oluşturur.
- Kendisi ve ailesi için yeterli bir konuta sahip olmak,
- Kendisi ve ailesinin geçimi için yeterli bir gelire sahip olmak. Herhangi bir nedenle sosyal yardım veya işsizlik yardımı alan bir yabancı Alman vatandaşlığına geçemez. Herhangi bir nedenle işsizlik parası, hastalık kasası yardımı, çocuk eğitim parası, konut yardımı veya BaföG alanlar için gelecekteki gelir durumlarının nasıl olabileceği değerlendirilir.
- Yeterli düzeyde Almanca bilmek,
- Anayasal düzene bağlılık belgesinin imzalamak,
- Eski vatandaşlıktan ayrılmak,

Yukarıdaki koşulları yerine getiren, 16 yaşını doldurmuş bir yabancı vereceği bir dilekçe ile Alman vatandaşlığına geçebilir.

6. Eş ve çocukların durumu

Ailede ebeveynlerden biri 2. bölümde belirtilen koşulları yerine getiriyorsa, eş ve çocuklar da verecekleri dilekçelerle birlikte Alman vatandaşlığına geçebilirler.

Vatandaşlığa geçmek için gerekli oturma süresi, eş ve çocuklarda daha düşük tutulmuştur. Örneğin eşlerde, eğer ailenin müşterek yaşamı en az iki yıldır Almanya'da sürüyorsa, 4 yıllık oturma süresi yeterli kabul edilmektedir. Çocuklarda ise Almanya'da 3 yıllık oturma süresi yeterlidir. Eğer çocuk 6 yaşından küçükse, yaşının yarısına denk süreyi Almanya'da ailesi ile birlikte geçirmiş olması yeterlidir.

Yeterli Almanca bilgisi kural olarak hem eşten, hem çocuklardan beklenmektedir. Eğer diğer aile bireyleri yeterli Almanca biliyorsa eşin eğitim durumu ve diğer zorluklar da gözönüne alınarak, daha az bir Almanca bilgi düzeyi kabul edilebilmektedir. 16 yaşından küçük çocuklardan Anayasaya bağlılık açıklamasını imzalamaları istenmez.

16 yaşını doldurmuş çocukların dilekçeleri müstakil işlem görür ve tam ücret gerektirir. Ancak, 23 yaşın altındaki gençlerin başvurularında geçimini kendi geliriyle temin etme koşulu aranmaz. Yasalar bir aile içinde tek vatandaşlık prensibinin gerçekleşmesini (tüm aile bireylerinin beraberce Alman vatandaşı olmasını) desteklemektedir. Ancak bu zorunlu değildir. Koşulları yerine getiren bir ebeveyn Alman vatandaşlığına tek başına veya çocuklarıyla birlikte geçmekte serbesttir.

B. Alman vatandaşlığına geçiş işlemleri

1. Dilekçe

16 yaşını doldurmuş her yabancı bizzat dilekçe verebilir ve vatandaşlığa geçme sürecini böylece başlatmış olur. Bu kişiler, ikamet edilen yerin Vatandaşlık Dairesine başvurarak gerekli dilekçe formunu (Antrag auf Einbürgerung) şahsen almalıdırlar.

Bir yabancı başvuru öncesinde vatandaşlık dairesine gidip danışabilir ve özellikle Almancasının yeterli sayılıp sayılmayacağını öğrenebilir. Aile bireyleri de Alman vatandaşlığına geçecekse, 16 yaşını doldurmuş her birey müstakil dilekçe verir. 16 yaşından küçüklerin başvuruları velileri tarafından yapılır.

Dilekçeye eklenecek belgeler:

- Doğum belgesi;
- Kazanç belgeleri: Son 3 aylık maaş kağıdı ve fotokopisi;
- İşsiz ise işsizlik parası ya da yardımı aldığına dair belge ve fotokopisi;
- Pasaport ve pasaportunda kayıt bulunan sayfalarının birer fotokopisi;
- Evlenme cüzdanı ve üzerlerinde kayıt bulunan sayfaların birer fotokopisi;
- Daha önce boşanma olmuşsa ise buna ilişkin mahkeme kararı ve Almanca tercümesi,
- Yeterli Almanca bilgisini kanıtlayan diploma veya okul belgesi;
- Çocukların okul karneleri

2. Anayasaya bağlılık beyanı ve Almanca testi

Dilekçe verildikten, verilen belgelerin tam ve doğru olduğu tespit edildikten sonra, sıra Anayasaya bağlılık belgelerinin imzalanması ve yeterli Almanca bilindiğinin tespitine gelir.

Yeterli Almanca bilindiğinin kanıtı olabilecek bir diploma ve sertifika yoksa, bir test yapılması zorunludur.

Vatandaşlık dairesindeki memur başvuru sahibi ile örneğin Alman vatandaşlığı, dilekçedeki sorular vb. üzerine kısa bir söyleşi yapmaktadır. Bu testin birinci bölümüdür. İkinci bölümde başvuru sahibi günlük gazeteden seçilmiş kısa bir metni okuyup, anladığını anlatmak zorundadır. Memur buna göre bir karara varacaktır.

Eğer yeterli Almanca bilinmediği sonucuna varılırsa o zaman işlemin durdurulması veya dilekçenin geri alınarak Almanca kursuna katılınması gerekecektir. Bu hususta haksızlığa uğradığını düşünenlerin danışma bürolarına, avukata veya Almanca seviyesini ölçebilecek başka bir makama (VHS vb.) başvurmaları uygun olacaktır.

3. Vatandaşlığa Alınma Teminat Belgesi (*Einbürgerungszusicherungskunde*)

Dilekçe verildikten ve yeterli Almanca bilgisi tespit edildikten sonra Vatandaşlık Dairesi diğer işlemleri tamamlar. Bu işlemler genellikle 10-12 haftalık bir süre içerisinde (bazı bölgelerde daha uzun) tamamlanır ve başvuru sahibine Alman Vatandaşlığına alınacağına dair “Teminat Belgesi” (*Einbürgerungszusicherungskunde*) verilir. Belgenin geçerliliği 2 yıla sınırlanmıştır. Bu sürenin bazı hallerde uzatılması mümkündür.

Türk vatandaşlığından çıkışın mümkün olmadığı, aşırı düzeyde maddi zarara yol açacağı veya sağlık nedenleriyle çıkış işlemleri takip edilemeyeceği ispatlandığında, çıkış işlemi süreci söz konusu olmayacağından, doğrudan çifte vatandaşlığın kabulü ile Alman vatandaşlığına geçilmesi mümkün olabilmektedir.

4. Türk Vatandaşlığından Çıkma İzin Belgesi

Bundan sonraki aşamada, pasaport, nüfus cüzdanı, 4 adet fotoğraf, “Teminat Belgesi”nin aslı ve iki adet Türkçe tercümesi ile birlikte yetkili konsolosluga Türk vatandaşlığından izinle çıkış işlemlerinin başlatılması için başvuruda bulunulması gerekmektedir.

Çıkma izni başvurularının T.C. İçişleri Bakanlığınca sonuçlandırılması 3 ila 6 ay sürebilmektedir. Türk vatandaşlığından çıkmak isteyen kişiye, Konsolosluklarca evvela İçişleri Bakanlığından gönderilen Çıkma İzin Belgesi tevdi edilmektedir.

5. Alman Vatandaşlığına Alınma belgesi

“Türk Vatandaşlığından Çıkma İzin Belgesi”nin, Almanca çevirisiyle birlikte Alman Vatandaşlık Dairesine verilmesi gerekmektedir.

Alman Vatandaşlık Dairesi, çıkış izni belgesi ile birlikte, aradan geçen zaman içinde başvuru sahibinin koşullarında bir değişiklik olup olmadığını değerlendirdikten sonra, Alman vatandaşlığına geçiş işlemi sonuçlandırır ve 6-8 hafta içerisinde Alman vatandaşlığı belgesini (*Einbürgerungsurkunde*) başvuru sahibine verir.

Alman kimlik belgesi ve pasaport çıkartmak için bu belgeyle başvuruda bulunulur. Ancak, Alman vatandaşlığına geçiş kesinleşmesine rağmen işlemler henüz bitmemiştir. Vatandaşlık Dairesi, yeni vatandaşından Türk Konsolosluğuna gidip, çıkış işlemlerini bitirmesini ve vatandaşlıktan çıkış belgesinin kendilerine getirilmesini isteyecektir.

6. Türk Vatandaşlığından Çıkma Belgesi

Alman vatandaşlığına alınma belgesinin aslı ve iki adet Türkçe tercümesi, T.C. pasaport ve nüfus cüzdanlarıyla birlikte ilgili Konsolosluga ibraz edildiğinde, Türk vatandaşlığından çıkma işlemi sonuçlandırılır ve başvuru sahibine “Çıkma Belgesi” verilir. Şahıs, bu belgeyi teslim aldığı tarih itibariyle Türk vatandaşlığından çıkmış sayılır. Son olarak, çıkma belgesinin Alman makamlarına ibrazı gerekmektedir. Böylece bütün işlemler bitmiş olacaktır.

C. Çifte vatandaşlığı mümkün kılan durumlar

1. Doğumdan Çifte Vatandaşlar

Doğumdan, anne veya babanın sahip olduğu vatandaşlığa dayanılarak kazanılan vatandaşlıklar, ebeveynlerin farklı vatandaşlıklara sahip olmalarıyla yasal “çifte” vatandaşlığa yol açmaktadır. Örneğin, annesi Alman vatandaşı, babası Türk vatandaşı bir çocuk, iki vatandaşlık sahibi olarak dünyaya gelmektedir. Bu kişi için hiç bir zaman vatandaşlığın seçimi söz konusu olamaz. Bu yoldan çifte vatandaşlığı kazananlarla, isteğe bağlı olarak çifte vatandaş olanların durumu farklıdır.

2. İsteğe Bağlı Olarak (Yere Bağlı) Çifte Vatandaşlar (18 ile 23 Yaş Arası Seçim Zorunluluğu)

En az sekiz yıldır yasal olarak Almanya’da ikamet eden anne veya babanın çocuğu doğumla Alman vatandaşlığını kazanır. Bu kişi aynı zamanda yabancı statüsündeki anne ve babasının da vatandaşlığına sahiptir. Çifte vatandaş durumunda olan bu kişilere, 18 yaşına girdiklerinde, Alman dairelerince, iki vatandaşlıktan birini seçme çağrısı (Optionspflicht) yapılır. Bu durumdaki kişiler, 23 yaşını dolduruncaya kadar seçme kararını vermezlerse, otomatik olarak Alman vatandaşlığını kaybederler.

Alman vatandaşlığını kaybeden kişilere, eğer Almanya’da kalmak isterlerse, İkamet Yasasının 38. maddesine göre tekrar oturma izni verilmektedir.

3. 01 Ocak 2000 Tarihinden Önce Çifte Vatandaşlığı Elde Etmiş Olanlar

01 Ocak 2000 tarihine kadar hem Türk, hem de Alman vatandaşlığını elde etmiş olan vatandaşlar yasal olarak çifte vatandaşlardır.

4. İzinli Çifte Vatandaşlar

Yeni Alman Vatandaşlık Yasası, temel prensip olarak, Alman vatandaşlığına geçmek isteyen bir yabancı, mevcut vatandaşlığından ayrılmasını öngörmektedir. Ancak, bazı özel durumlarda, yabancı, vatandaşlıktan ayrılması olanaksızsa veya çok zor şartlarda mümkün oluyorsa, eski vatandaşlıktan ayrılmaksızın Alman vatandaşlığına geçme olanağı öngörülmüştür.

Türk vatandaşları, vatandaşlıktan çıkmalarıyla birlikte Mavi Karta hak kazandıklarından, Türkiye’de yaşanması muhtemel bir maddi zarar genel olarak sözkonusu olmamaktadır. Ancak, kişinin özel durumu böyle bir zararın oluşmasına yol açıyorsa, istisnai olarak Türk vatandaşlığını terk etmeden de Alman vatandaşlığına alınabilir.

TÜRK MEVZUATINDA VATANDAŞLIKTAN ÇIKMA VE ASKERLİK KONULARI

A. Türk Vatandaşlığından Çıkış

Türk Vatandaşlık Kanunu'na göre, izin alarak Türk vatandaşlığından ayrılmak mümkündür. Yasanın 20. – 23. maddeleri ile 29. maddesi, izin alarak Türk vatandaşlığından çıkışın nasıl olacağını ve bunun hukuki sonuçlarını belirlemektedir. Ayrıca, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin yönetmelik de bu konulara açıklık getirmektedir.

Türk vatandaşlığından çıkılması;

- Mümeyyiz ve reşit olmak;
- Yabancı bir devletin vatandaşlığını kazanmış olmak (Kesin vatandaşlık belgesi – Ausweiss veya Urkunde)

durumlarında mümkündür.

Türk vatandaşlığından çıkma başvurusu yapan kişiye, önce çıkma izin belgesi, başka ülkenin vatandaşlığını kazandığı belgelendiğinde ise çıkma belgesi verilir. Vatandaşlıktan çıkma, eşin vatandaşlığını etkilemez. Yani ebeveynler tek olarak veya ailece Türk vatandaşlığından ayrılabilir. Bir ailede velilerden biri Türk vatandaşlığından ayrılıyorsa, bu durum çocukların durumunu kendiliğinden değiştirmez.

Türk vatandaşlığından izin yoluyla ayrılma, Türk vatandaşlığından çıkarılma ve vatandaşlığın iptali veya vatandaşlığın kaybettirilmesi ve kaybedilmesi gibi idari işlemlerden her bakımdan farklıdır.

Türk vatandaşlığından ayrılmak özel bir ücrete tabi değildir. Sadece Konsolosluklarca yapılan idari işlemler için harç ödenmektedir.

B. Askerlik

Vatandaşlık değiştirme kararı verirken en önemli konulardan biri de askerlik hizmeti ile ilgili soruların tatmin edici biçimde cevaplandırılmasıdır.

Doğumla veya kanuni rüşt yaşından önce ikamet etmek amacıyla yurtdışına çıkan ve 38 yaşının sonuna kadar diğer ülkenin vatandaşlığını kazananların askerlik işlemleri, Askerlik Kanununda 1992 yılında yapılan yasal düzenleme ve buna istinaden 1993 yılında çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden düzenlenmiştir. Böylece, şartları taşıyan vatandaşlarımızın askerliklerinin 38 yaşını doldurdukları yılın 31 Aralık tarihine kadar ertelenmesine veya askerlik hizmeti kabul edilen ülkelerin tabiyetinde bulunanların o ülkede yerine getirdikleri fiili askerlik hizmeti nedeniyle, Türkiye'deki askerlik hizmetinden muaf tutulmalarına imkan sağlanmıştır.

Batı Avrupa ülkelerine işçi olarak yerleşmiş Türk vatandaşları ile başka bir ülke vatandaşlığına sahip çifte vatandaşlar, askerlik hizmetlerini 38 yaşına kadar tecil ettirme olanağına sahiptirler.

Almanya'da askere alınma çağı normal olarak 18–23 yaşları arasındadır. Almanya'da askerlik hizmeti silahlı (orduda) ve sivil hizmet (sosyal alanda) olarak yapılabilir. Bu yaşlar arasında askere çağrılan kişiler, geçerli bir mazeretleri olması durumunda, askerliklerini tecil ettirebilmektedir. Ancak, askerliğini tecil ettiren Alman vatandaşı, 25 yaşının sonuna kadar askere çağrılabilir.

Almanya ile Türkiye arasında, karşılıklı askerlik hizmetlerini tanımayı düzenleyen ikili bir anlaşma yoktur. Ancak, her iki ülke arasında uzun bir süreden beri devam eden ve karşılıklı askerlik hizmetlerinin tanınmasını içeren bir uygulama yerleşmiştir. Buna göre, Türkiye, Almanya'da silahlı (orduda) veya ihtiyaç fazlası olduklarından hükümete bağlı sivil kurum ve

kuruluşlarda görevlendirilmek suretiyle yapılan askerlik hizmetini kabul etmekte ve bunu yapan çifte vatandaşı Türkiye’de askerlik hizmetinden muaf tutmaktadır.

Bir diğer önemli husus da askerlik hizmetini yerine getirmeden Türk vatandaşlığından çıkarılanlarla ilgilidir. Askerliğini yapmadan Türk vatandaşlığından ayrılıp Alman vatandaşı olan, ancak sonradan tekrar Türk vatandaşlığına geçen kişilerin askerlik işlemleri kaldığı yerden devam eder. Türk yasalarına göre askerlik hizmetini yerine getirmeyenler askerlik çağından çıkarılmamaktadır. Bu nedenle, askerlik hizmetini yerine getirmeden Türk vatandaşlığından çıkan veya çıkarılanlardan sonradan yeniden Türk vatandaşı olanlar askerlik hizmetini yapmak zorundadırlar.

Almanya, Türk Silahlı Kuvvetleri’nde yapılan tam süreli askerlik hizmetini aynen kabul etmektedir. Bununla birlikte, Alman Hükümeti, her yıl yeniden belirlenen döviz meblağını ödeyerek üç haftalık temel eğitim yapanları askerliğini tamamlamış addetmemekte, ancak, ancak bu askerlik süresini Almanya’da yapılması gereken askerlik hizmeti süresinden düşmektedir. Öte yandan, Alman vatandaşlığına geçen 20 yaşındaki bir Türk gencinin, askerlik yapmadan Türk vatandaşlığından çıkmış olması, bu gencin Almanya’da mutlaka silahlı veya sivil askerlik hizmetine çağrılacağı anlamına gelmemektedir. Birçok durumda, Alman Askerlik Şubeleri sonradan Alman vatandaşı olan yabancı gençleri takip etmemekte ve askerlik hizmetine çağırılmamaktadır. Ancak, Alman vatandaşlığına geçen bir Türk genci, yaşı uygunsa ve herhangi bir nedenle askerlik hizmetini yapmak isterse, ilgili Askerlik Şubesine başvurup askere alınmasını sağlayabilir.

C. Mavi Kart (Eski Pembe Kart)

Doğumla Türk vatandaşı olup da, İçişleri Bakanlığında vatandaşlıktan çıkma izni alanlar ve bunların vatandaşlıktan çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocukları; Türkiye Cumhuriyeti’nin millî güvenliğine ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü ve seçme-seçilme, kamu görevlerine girme ve muafiyet araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler.

5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge nasıl talep edilir?

5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge, bu amaçla düzenlenmiş olan ve ekinde iki adet fotoğraf bulunan dilekçe ile talep edilir. Dilekçe yabancı ülke makamlarınca verilmiş olan kimlik belgesi ya da pasaport ibraz edilmek suretiyle sunulur. Bunun dışında herhangi bir belge talep edilmez.

5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge’nin hangi hallerde değiştirilmesi mümkündür?

Kaybolması, yıpranması, üzerindeki fotoğrafın güncelliğini yitirmesi gibi hallerde yenisinin düzenlenmesi mümkündür.

5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge kimlik belgesi yerine kullanılabilir mi ?

Sözkonusu belge, kimlik belgesi yerine kullanılamaz.

5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge çocuklar adına düzenlenebilir mi?

Türk vatandaşlığından çıkma izin belgesinde kayıtlı olup reşit olmayan çocuklar için, ebeveynin müracaatı halinde bu çocukları adına da müstakil bir belge düzenlenmektedir.

5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belge nasıl kullanılmalıdır?

Belge, saklı tutulan hakları dışındaki iş ve işlemler sırasında ibraz edilecek bir belge olup, vatandaşlığını kazandıkları ülkenin resmi kimlik kartı ile birlikte kullanılması gerekmektedir.

Vekalet yoluyla işlem yapmak isteyen belge hamilleri, vekaletnamelerini çıkartırken vatandaşlığını kazandıkları ülkenin resmi kimlik kartını kullanacaklardır. Bu vekaletname ile vekalet verdikleri şahsa, 5203 Sayılı Kanunla Tanınan Hakların Kullanılmasına İlişkin Belgenin tasdikli bir suretini de iletmeleri gerekmektedir.

D. Yeniden Türk Vatandaşlığına Giriş

Türk vatandaşlığından izin alarak ayrılanlar, tekrar Türk vatandaşlığına geçme olanağına sahiptirler. Bu kişiler Türkiye dışında yaşıyor olmaları durumunda, Konsolosluklara başvurarak Türk vatandaşlığına geçme dilekçesi verebilirler. Reşit olmayan çocuklar da anne veya babalarıyla birlikte Türk vatandaşlığına alınırlar.

E. Askerlik Nedeniyle Türk Vatandaşlığı Kaybettirilmiş Kişilerin Türk Vatandaşlığını Tekrar Kazanmalarının Şartları

Yurtdışında ikamet edip askerlik görevini yapmak üzerine Konsolosluklar tarafından yapılan çağrıya mazeretsiz olarak icabet etmeyen kişilerin vatandaşlıkları, Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 25. Maddesi gereğince, Bakanlar Kurulu Kararıyla kaybettirilebilir. Bu maddenin kullanımı tamamen idarenin takdirinde olmakla beraber, uygulamada, vatandaşlığı kaybettirme işlemleri durdurulmuştur. Ayrıca, geçmişte askerlik nedeniyle Türk vatandaşlığı kaybettirilmiş kişilere tekrar Türk vatandaşlığını kazanma olanağı tanınmıştır.

1. Vatandaşlığı tekrar kazanmak için nereye başvurmalıyım?

Yabancı ülkelerde Türk Konsolosluklarına başvurulabilir. Dosya, İçişleri Bakanlığı tarafından incelenir ve gerekli şartların yerine getirildiği tespit edildiğinde işlemler başlatılır.

2. Tekrar dövizle askerlik yapma hakkı kazanır mıyım?

Askerlik nedeniyle kaybettikleri Türk vatandaşlığını daha sonra yeniden kazananlar, 7.668 Euro veya karşılığı yabancı parayı defaten ödemeleri ve 21 gün temel askerlik yapmış olmaları kaydıyla askerlik hizmetlerini yapmış sayılırlar. Bu kapsama giren kişilerin Konsolosluklara zaman kaybetmeden başvurarak bilgi almaları gerekmektedir.

II. AİLEYE İLİŞKİN SORUNLAR VE İZLENEBİLECEK HUKUK YOLLARI

(AİLE BİRLEŞİMİ, ÇOCUK YARDIMI, EVLENME, BOŞANMA, NAFKA YÜKÜMLÜLÜĞÜ, ÇOCUK KAÇIRMA, EVLAT EDİNME, NÜFUS, VB.)

A. Evlenme

1. Evlenme Yaşı, Evlenmenin Tabi Olacağı Ulusal Hukuk Ve Evlenme Yeri

a) Evlenme Yaşı:

Türk Medeni Kanununa göre evlenme yaşı 18'dir. İstisna olarak erkek veya kadın, kanuni temsilcisinin rızası ile 17 yaşını doldurunca, mahkeme kararı ile de 16 yaşını doldurunca evlenebilirler.

b. Evlenme Yeri:

Evlenecek taraflar Türk vatandaşı iseler Türkiye'de, Almanya'da Başkonsolosluklarımızda veya Alman Evlendirme Dairelerinde evlenebilirler.

Tarafların biri Alman, diğeri Türk ise ve Almanya'da ikamet ediyorlarsa Almanya'da evlendirme dairesinde (Standesamt) evleneceklerdir. Evlilik, nikah tarihinden itibaren 30 gün içinde yetkili Başkonsolosluğumuza bildirilmelidir.

Bir Alman vatandaşı Türkiye'de ikamet eden bir Türk vatandaşı ile Türkiye'de nikah dairesinde evlenebilir.

2. Gerekli Belgeler:**a) Başkonsolosluklarımızda evlenebilmek için:**

- Pasaport ve nüfus cüzdanları
- 7'şer adet fotoğraf
- Evlenme Ehliyet Belgesi.
- Boşanma varsa, kesinleşmiş T.C. mahkeme kararı
- Herhangi bir bulaşıcı hastalığı olmadığına dair doktor raporu
- İçerisinde medeni halinin de kayıtlı olduğu ikamet belgesi (Aufenthaltsbescheinigung mit Familienstand)
- Eşi vefat etmişse ölüm belgesi;
- Boşanmanın kesinleşme tarihinden itibaren 300 gün içinde müracaat etmek isteyenlerden iddet müddetini kaldıran T.C. mahkeme kararının orijinali (kadın için).

b) Türkiye'de evlenebilmek için:

Bir Türk ile bir yabancıdan evliliğinde;

Türk eş için:

- Pasaport ve nüfus cüzdanı
- 3 adet fotoğraf
- Evlenme ehliyet belgesi.
- Boşanma varsa, kesinleşmiş mahkeme kararı
- Devlet hastanesinden sağlık raporu (Türkiye'de alınacak)
- Eşi vefat etmişse ölüm belgesi
- Boşanmanın kesinleşme tarihinden itibaren 300 gün içinde müracaat etmek isteyenlerden iddet müddetini kaldıran T.C. mahkeme kararının orijinali (kadın için)

Yabancı eş için:

- Kimlik veya pasaport (Ausweis)
- 3 adet fotoğraf
- Bekarlık Belgesi (Ledigkeitsbescheinigung - Ortsamt'tan alınacak)
- Uluslararası Doğum Kayıt Örneği (Internationale Geburtsurkunde-Standesamt'dan alınacak)
- Evlenme Ehliyet Belgesi (Ehefähigkeitsbescheinigung)
- Boşanma varsa, kesinleşmiş mahkeme kararı (Rechtskräftige Scheidungsurteil)
- Devlet hastanesinden sağlık raporu (Türkiye'de alınacak)
- Eşi vefat etmişse ölüm belgesi

Sadece Almanca dilinde düzenlenmiş belgelerin, yeminli tercüman tarafından tercüme edilerek, Başkonsolosluğun noter bölümünden tasdik ettirilmesi gerekmektedir.

c) Almanya Evlendirme Dairesinde evlenebilmek için:

Bir Türk ile bir yabancıya evliliğinde;

Türk eş için:

- Pasaport ve nüfus cüzdanı
- 3 adet fotoğraf
- Bekarlık Belgesi (Ledigkeitsbescheinigung-Ortsamt'tan alınacaktır)
- Boşanma varsa, kesinleşmiş mahkeme kararı
- Uluslararası Doğum Kayıt Örneği
- Eşi vefat ettiyse ölüm belgesi

Yabancı eş için:

- Kimlik veya Pasaport (Ausweis)
- 3 adet fotoğraf
- Bekarlık Belgesi (Ledigkeitsbescheinigung-Ortsamt'dan alınacak)
- Uluslararası Doğum Kayıt Örneği (Internationale Geburtsurkunde-Standesamt'dan alınır)
- Boşanma varsa, kesinleşmiş mahkeme kararı
- Eşi vefat ettiyse ölüm belgesi

Yabancı makamlar önünde yapılan evliliğin 30 gün içerisinde Başkonsolosluklara bildirilmesi gerekmektedir.

B. Aile Birleşimi:

Aile Birleşimi Türleri:

a) Evlilik ile aile birleşimi:

Yürürlükteki İkamet Yasasına göre evli eşi Almanya'da evlilik yaşamını sürdürmek üzere getirebilmek için ailenin geçimini sağlayacak yeterli gelir, uygun büyüklükte konut, en az 5 yıl oturma hakkına (Aufenthaltserlaubnis) veya yerleşme hakkına (Niederlassungserlaubnis) sahip olmak gerekmektedir. Yeni kanun, Almanya'ya gelecek eşin temel düzeyde Almanca bilmesi yönünde ilave bir şart getirmiştir.

Evlenmek üzere Almanya'ya gelecek olan eş, belirtilen şartlarda evlenme vizesi müracaatında bulunur (Visum zur Eheschließung). Evlenme vizesi ile gelenlerin bir ay içinde nikah işlemlerini tamamladıktan sonra evlilik oturma izni almak için ilgili Yabancılar Dairesine başvurmaları gerekir.

Yabancılar Yasası'nın 30'uncu maddesine göre, yabancı uyruklu kişinin aile birleşimi için gerekli yerleşim iznine (Niederlassungserlaubnis) sahip olmasının yanı sıra, oturma iznine (Aufenthaltserlaubnis) sahip olması durumunda da, diğer şartların da yerine getirilmesi koşuluyla, yurtdışındaki eşinin Almanya'ya gelebilmek için vize başvurusunda bulunması mümkündür.

b) Çocukların getirilmesi ile aile birleşimi:

Yukarıda belirtilen şartların yerine getirilmesi durumunda, henüz 16 yaşını doldurmamış çocuklara aile birleşimi vizesi verilebilir.

c) Gelir hesabı:

Alman yabancılar daireleri, Sosyal Kanun Kitabı 5'inci bölümünün (5. Sozialgesetzbuch) sosyal yardım (Hartz) aylık ödemelerine ve konut/kira masraflarına yüzde 10 – 20 arasında miktar ilave etmekle ortaya çıkan rakamı, aileyi geçindirmek için gereken aylık gelir olarak, aile birleşimi için şart koşturmaktadır.

Örnek : Bir kişinin, Türkiye'den eşini ve 15 yaşındaki çocuğunu aile birleşiminden yararlanarak Almanya'ya getirmek için başvuruda bulunduğu ve kira masraflarının 300 EUR olduğu düşünülürse, kendisinden en az ;

- Kendisi için 347 EURO
- + gelecek olan ikinci şahıs için 311 EURO
- + çocuk için 276 EURO
- + kira masrafları 300 EURO
- + yüzde 10
- = toplam 1.357,40 EUR

tutarında gelire sahip olduğunu belgelemesi istenecektir. Bir başka ifadeyle, Yabancılar Dairesi, gereken vizenin verilmesi için yaklaşık 1.400 EURO civarında aylık gelirin belgelendirilmesini şart koşacaktır.

d) Alman vatandaşları için aile birleşimi:

Aile geçimini sağlama yükümlülüğü evvelce aile birleşimi için Alman vatandaşlarına şart koşulmaz iken, yeni Alman İkamet Yasası Alman vatandaşlarını da bu yükümlülük kapsamına almıştır.

C. Çocuklara İlişkin Hususlar

1. Çocukların nüfusa kayıt ve pasaport işlemleri ile vatandaşlık durumları:

a) Çocukların nüfusa kayıt işlemleri

Almanya'da yaşayan Türk vatandaşları, çocuk sahibi olmaları halinde, en geç 60 gün içinde, aşağıdaki belgelerle birlikte en yakın Türk Başkonsolosluğuna başvurarak nüfusa kayıt işlemi yaptırmakla yükümlüdürler:

- Çocuğun doğum belgesinin aslı (internationale Geburtsurkunde)
- Babanın ve annenin nüfus cüzdanı
- Anne ve babanın pasaportları
- Evlenme cüzdanı

Çocuğun Türk Kimlik Cüzdanı alması için anne veya babasının şahsen başvurması gerekmektedir.

Eşlerden birinin yabancı uyruklu olması halinde bildirim mutlaka Türk vatandaşı olan eş tarafından yapılması gerekmektedir.

Kimlik cüzdanı düzenlenmesi için yeni doğan çocuğun Başkonsolosluğa götürülmesine gerek yoktur. Ancak, çocuk için ayrı pasaport düzenlenecekse, pasaportta yer alacak fotoğraf için çocuğun da Başkonsolosluğa götürülmesi gerekir.

Evlilik öncesinde veya nikah tarihini izleyen 300 gün içinde gerçekleşen doğumlarda, anne ve babanın birlikte müracaat etmesi gerekmektedir. Keza, evlilikdışı doğan çocuklar için babalığın tanınması işlemleri yapılırken, anne ve babanın birlikte müracaatı gerekmektedir.

b) Çocukların pasaport işlemleri

Türk mevzuatına göre çocuklar, 18 yaşını dolduracakları tarihe kadar anne ve babalarının müşterek velayeti altındadır. Bu nedenle, çocukların ayrı pasaport alabilmeleri için anne ve

babanın her ikisinin de muvafakatı gerekmektedir. Eşlerin Başkonsolosluklarımıza birlikte gelme imkanına sahip olmamaları halinde, Başkonsolosluğa gelen eşin, diğer eşin bir başka Başkonsoloslukta veya noterlikte düzenlediği muvafakatnameyi ibraz etmesi zorunludur.

Çocukların, pasaport işlemleri için her defasında ebeveynleriyle birlikte Başkonsolosluğa gitmeleri gerekmektedir. Bunun için, çocukların anne ya da babasının Başkonsolosluğa giderek çocukların 18 yaşına gelene kadarki pasaport işlemleri için eşini yetkili kıldığına dair bir belge imzalaması pratik bir çözüm oluşturmaktadır.

Çocukların eşlerden birinin pasaportunun refakat hanesine kaydedilmesi veya refakat hanesinde çocuk kaydı bulunan bir pasaportun geçerlilik süresinin uzatılabilmesi için, diğer eşin de muvafakatı gerekmektedir. Bu işlem için de, eşlerin birlikte gelememeleri halinde, yukarıdaki yöntemle bu muvafakatnamenin bir başka Başkonsoloslukta veya noterlikte düzenlenmesi mümkün olduğu gibi, muvafakatname verecek eşin, diğer eşe ait pasaportla Başkonsolosluğa gelerek, eşinin pasaportunun refakat hanesine çocuk kaydı yaptırması veya refakat hanesinde çocuk kaydı bulunan eşe ait pasaportun geçerlilik süresini uzattırması mümkündür. Bir başka deyişle, eşlerden birinin kendi muvafakatini vererek çocuklarını diğer eşe ait pasaporta kaydettirmesi veya refakat hanesinde çocuk kaydı bulunan eşine ait pasaportun geçerlilik süresini uzattırması mümkündür.

Burada önemle vurgulanması gereken husus, eşlerden sadece birinin kendi pasaportuna çocuk kaydettirme işlemi yaptıramayacağı, 18 yaşından küçük çocuklarına ait müstakil pasaportların geçerlilik süresini tek başına uzattıramayacağı, keza, kendi pasaportunda çocuk kayıtlı olması halinde tek başına Başkonsolosluğa gelerek bu pasaportunu yeniletemeyeceği ve geçerlilik süresini uzattıramayacağıdır.

Bu şartlar, ancak boşanma, eşlerden birinin vefatı veya herhangi bir sebeple çocukların velayetinin mahkeme kararıyla sadece bir eşe verilmesi halinde aranmayacaktır.

c) Çocukların vatandaşlık durumları:

Türk vatandaşı bir anneden veya babadan dünyaya gelen çocuklar, diğer eşin uyruğu ne olursa olsun Türk vatandaşı olurlar.

Her ikisi de Türk vatandaşı olan çiftlerin evlilik birliği içerisinde dünyaya gelen çocukları babanın nüfus kütüğüne, babanın soyadı ile kaydedilir. Erkeğin Türk, kadının yabancı ülke vatandaşı olması halinde de kayıt işlemi bu şekilde yapılır. Kadının Türk, erkeğin Alman vatandaşı olması halinde ise çocuk annesinin nüfus kütüğüne babasının soyadıyla kaydedilir.

Çocuğun annesinden veya babasından dolayı bir başka ülke vatandaşlığını da kazanmış olması halinde, bu husus da ayrıca nüfus kütüklerine işlenir. Bu şekilde doğuştan itibaren anne veya babasının uyruğuna bağlı olarak Alman vatandaşlığını kazanan çocuklar, ömür boyu çifte vatandaş statüsüne sahip olurlar.

Öte yandan, Almanya'da 8 yılı aşan süreyle ve yasal statüye sahip olarak ikamet eden Türk ailelerin bu ülkede doğan çocukları, doğumla birlikte Alman vatandaşlığına hak kazanır ve hemen Alman vatandaşlarına mahsus kimlik belgeleri edinebilirler. Ebeveynler, bu durumdaki çocuklarını da Türk nüfusuna kaydettirmekle yükümlüdür. Bu şekilde, Almanya'da yasal olarak ikamet eden bir Türk ailesinin çocuğu olarak Almanya'da doğmuş olmaktan dolayı aynı zamanda Alman vatandaşı olan çocuklar, Alman mevzuatına göre, 18 yaşına geldiklerinde Alman ya da Türk vatandaşlığından birini seçmek durumunda kalacaklardır. Türk vatandaşlığının tercih edildiği bildirilmesi durumunda Alman vatandaşlığı ortadan kalkar. En geç 23 yaşını dolduruncaya kadar Alman makamlarına bir tercih bildiriminde bulunulmaz ise Alman vatandaşlığı yine kaybedilir.

2. Çocuk kaçırma olayları ve evlat edinme:

a) Çocuk kaçırma olayları:

Anne ve babalar, reşit olmayan çocuklarının velayet hakkına sahiptirler. Evli olan ebeveynlerde velayet ortaktır. Boşanmış ebeveynlerde de velayet hakkının müştereken kullanılması, sadece Alman aile hukukuna göre mümkün olduğu gibi, bu hak mahkeme kararıyla yalnızca anneye veya babaya da verilebilir.

Reşit olmayan bir çocuğun, velayet hakkına sahip olan diğer ebeveynin izni olmadan Almanya sınırlarından çıkarılması veya kaçırılması, Alman Ceza Kanunu'nun 235., Türk Ceza Kanununun ise 234. maddesine göre suç teşkil etmektedir. Böyle durumlarda, derhal Almanya ve Türkiye'de savcılığa veya polis şubelerine başvurarak suç duyurusunda bulunmak gerekir.

Çocuk yurtdışına kaçırılmış ise, eşlerden biri, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Lahey Sözleşmesi (sözleşmeye ilişkin etraflı bilgilere internette: <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/26768.html> adresinden erişilmesi mümkündür) çerçevesinde, çocuğun bulunduğu ülkeden geri getirilmesini talep edebilir. Bu tür başvuruların Almanya'da aşağıdaki makama iletilmesi gerekmektedir.

Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof
Zentrale Behörde nach dem Sorgerechtsübereinkommens- Ausführungsgesetz
Brauerstr. 30, 76135 Karlsruhe
Tel.: 0721/81910 Faks: 0721/8191590 e-mail: poststelle@generalbundesanwalt.de

b. Evlat edinme:

Almanya da evlat edinmek isteyen aileler Gençlik Dairesi'ne (Jugendamt) başvurmalıdırlar. Türkiye'den evlat edinmek isteyen ailelerin ise Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na veya her ilimizde bulunan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu İl Müdürlüklerine başvurmaları gerekmektedir. Bu konuda Türk ve Alman kanunlarındaki düzenlemelerin yanında, Almanya ve Türkiye'nin de taraf olduğu "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme" hükümleri geçerlidir.

D. Boşanmaya Dair Hususlar

1. Boşanma davası ve kararı

a) Boşanma davası yeri:

Almanya'da yaşayan Türk vatandaşlarının, Almanya'nın Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunu'nun (Internationales Privatrecht) 13. ve 14. maddesi gereğince, Alman Mahkemeleri önünde Türk yasalarına göre boşanabilmeleri mümkündür.

Türkiye'de ikametgahı bulunmayan Türk vatandaşlarının boşanma davaları, ikamet ettikleri ülke mahkemesinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde, Türkiye'de yer itibariyle yetkili mahkemede, bulunmaması halinde ilgilinin oturduğu yerin, Türkiye'de oturmuyorsa Türkiye'deki son ikametgahın bulunduğu yerin mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir Mahkemelerinden birinde görülür.

Eşlerden birinin Türk olması halinde de Türkiye'de boşanma davası açılması mümkündür.

b) Boşanma kararı ve tenfiz:

Boşanma kararı Alman mahkemesi tarafından verilmiş ise, kararın Türkiye’de geçerli olabilmesi için, Türkiye’de şahsen veya avukat aracılığı ile tenfiz davası açılması gerekir. Tenfiz davası yeni bir boşanma davası değildir. Yabancı mahkeme kararının Türk hukuku bakımından uygulanabilmesi amacıyla Türk mahkemesince tanınmasıdır. Tenfiz davasının açılacağı mahkeme, yukarıda değinilen esaslara göre belirlenir.

Vatandaşlarımızın Almanya’da boşanıp ilaveten Türkiye’de tenfiz davası açma külfetinden kurtulmaları bakımından boşanma davasını doğrudan Türkiye’de açmaları tavsiye olunur. Türkiye’de boşanılması halinde, boşanan taraflar ya da taraflardan biri Alman vatandaşı ise Türk mahkemesi kararının bu defa Almanya’da tanıtılması gerekir.

Evli iken Alman vatandaşlığına geçen çiftlerin Türkiye’deki nüfus kayıtları kapanmış olduğu ve kapalı kayıtlı nüfuslarda herhangi bir değişiklik yapılamayacağı cihetle, bu durumdaki şahısların Alman vatandaşları olarak Almanya’da boşanmaları yeterlidir. Bunların boşanma kararını Türkiye’de tenfiz ettirmelerine yasal olarak imkan bulunmamaktadır.

c) Türkiye’de tenfiz için gerekli işlemler:

- Boşanan taraflardan en az birinin halen Türk vatandaşı olması gerekir.
- Alman mahkemesince verilmiş boşanma kararının kesinleşmiş olması, yani kararda temyiz sürecinin tamamlandığını veya temyiz için tanınan sürenin dolduğunu gösteren ‘Rechtskraftvermerk’ bulunması gerekir.
- Eyalet Mahkemesinden (Landgericht) Apostil (Apostille) alınması zorunludur.
- Üzerinde ‘Rechtskraftvermerk’ ve Apostil bulunan kararın, yetkili Başkonsoloslüğümüzca veya Türkiye’de noterlikçe tanınan bir yetkili/yeminli tercüman tarafından Türkçe’ye tercüme edilmesi gerekir. Bu tercümenin Almanya’da Başkonsolosluk tarafından, Türkiye’de ise noterce onaylanması gerekir.

d) Çocukların velayeti (Sorgerecht):

18 yaşından küçük çocuk sahibi çiftlerin boşanmaları halinde mahkeme çocukların velayetini sadece anneye veya babaya verebileceği gibi, Türk hukukuna bağlı olarak çocukların velayetinin anne ile baba arasında paylaşılmasına da karar verebilir. Örneğin, iki çocuktan birinin velayeti anneye, diğerininki babaya verilebilir. Aynı durum Alman hukukuna göre de mümkündür.

Boşanma kararında velayete ilişkin bir hüküm bulunmaması halinde çocukların velayeti, tıpkı evlilik sürecinde olduğu gibi, müştereken anne ve babaya ait olacaktır. Alman hukukunda da çocukların velayetinin boşanan anne ve babaya ortak olarak bırakılması mümkündür. Bu halde çocuğun anne veya babanın yanında kalmasına mahkeme karar verebilir (Aufenthaltsbestimmungsrecht).

Öte yandan, boşanma olmadığı halde eşlerden birisi velayet davası açarak çocuklarının velayet hakkını üstlenebilir.

Boşanma ya da velayet davası sonucu çocukların velayeti konusunda Alman Mahkemelerinde alınmış kararların Türkiye’de geçerli olabilmesi için bu kararların da tenfiz edilmesi gerekmektedir. Bu durumdaki vatandaşlarımıza mahkeme kararının apostil şerhi alınmış örneği ve onaylı Türkçe tercümesiyle şahsen veya bir avukata vekalet vermek suretiyle Türkiye’de tenfiz davası açmaları tavsiye edilir.

Velayet kararına konu olan çocukların 16 yaşından küçük olmaları halinde, bu kararın tenfizi için ikinci ve daha kısa bir yol bulunmaktadır: Almanya ve Türkiye’nin taraf bulunduğu “*Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin*

Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi' uyarınca, 16 yaşından küçük ve Türk vatandaşı olan çocukların velayet haklarını kapsayan Almanya'da alınmış velayet kararlarının ülkemizde tanınması/tenfizi için merkezi makam olan Alman Adalet Bakanlığına başvurulması mümkündür. Velayet kararlarının Türkiye'ye bizzat gidip dava açmak ya da bir avukat tutmak zorunda kalınmaksızın tenfizini mümkün kılan sözkonusu Sözleşmede tenfizi talep edilecek mahkeme kararlarının hangi koşullarda red edileceği açıkça belirtilmiş olduğundan, usulüne uygun tenfiz taleplerinin taraflara ilave tebligata ihtiyaç duyulmadan çok kısa bir süre içerisinde tamamlanması öngörülmektedir. Sözleşme metninin incelenmesinden, ilgili vatandaşlarımızın doğrudan doğruya Adalet Bakanlığımıza da başvurma imkanı bulunduğu görülmektedir. Ancak postada meydana gelebilecek aksaklıklara, eksik evrakla yapılabilecek başvuruların yol açacağı zaman kaybına ve genel olarak karışıklığa meydan verilmemesi bakımından, Almanya'da mukim vatandaşlarımıza başvurularını Alman Adalet Bakanlığının adres bilgileri aşağıda kayıtlı Bonn'daki ilgili birimine yapmaları tavsiye edilmektedir.

Adres: Bundesamt für Justiz
Zentrale Behörde
für internationale Sorgerechtskonflikte
Adenauerallee 99-103

53113 Bonn

Tel: 0228/99410-5438

e-mail: int.sorgerecht@bfj.bund.de

e) Çocukların pasaport işlemleri için muvafakaname düzenlenmesi:

Boşanma veya çocukların velayetine ilişkin mahkeme kararlarının Türkiye'de tanıtılması zaman alan bir süreç olduğundan, tenfiz süreci tamamlanana kadar çocukların pasaport işlemleri için her iki eşin de imzası gerekmektedir.

Çocuk sahibi eşlerin boşanmaları veya ayrı yaşamaya başlamaları halinde, çocuklardan ayrı yaşayan eşin Başkonsolosluklarımıza müracaat ederek veya Almanya'da herhangi bir noterliğe başvurarak diğer eşi çocukların 18 yaşına gelecekleri güne kadarki pasaport işlemleri bakımından yetkili kılması mümkündür. Bu amaçla düzenlenecek bir muvafakatname, boşanma ya da velayet kararının tenfiz edilmesini bekleme zorunluluğunu ortadan kaldıracak ve çocukların pasaport işlemlerinin süratle tamamlanmasına hizmet edecektir. Muvafakatname sadece çocukların pasaport işlemleri bakımından geçerli olur ve eşlerin çocuklar üzerindeki velayet hakları bakımından herhangi bir değişiklik ya da kısıtlama getirmez.

f) Nafaka:

Nafaka talep eden tarafın ihtiyaç veya boşanma nedeni ile hayat standardı kaybı içinde olması, nafaka talep edilenin de ekonomik olarak nafaka ödeme gücünün bulunması gerekir. Genel olarak çalışmayan kişi için net aylık gelirin 770 Euro'yu, çalışan için de 890 Euro'yu aşması gerekir. Alman mahkemelerince nafaka tesbitinde, 'Düsseldorfer Tabelle' olarak bilinen cetvelden yararlanılmaktadır.

Yeni bir yasa değişikliğine göre çocuk nafakası eşe ödenecek nafakaya göre öncelik taşımaktadır. Gelir durumuna göre öncelikle çocuğa nafaka ödenmesi gerekmektedir. Çocuğa gerekli nafaka ödenebiliyorsa ikinci adım olarak eşe nafaka ödenmesi öngörülmektedir.

g) Boşanmada eşler arasında mal rejimi:

Türk hukukunda da, Alman hukukunda da, evlilik süresi içinde edinilmiş kişisel mallar dışındaki mallar (Zugewinnngemeinschaft) eşler arasında pay edilir.

h) Emeklilik hakları denkleştirme (Versorgungsausgleich):

Alman mahkemeleri, şartları mevcut ise, talep üzerine, boşanma davası sürecinde eşler arasında yaşlılık aylığı denkleştirme yapar. Türk hukukunda emeklilik denkleştirme mevcut değildir.

i) Maddi ve manevi tazminat:

Türk hukukuna göre boşanmadan dolayı maddi ve/veya manevi tazminat talep edebilmek için kusur şartı aranır ve bu nedenle de maddi ve/veya manevi zarar meydana gelmiş olması gerekir. Ayrıca talep edenin, evliliğin sona ermesi bakımından kusursuz veya daha az kusurlu olması gerekir.

2. Boşanmanın oturma hakkına etkisi

a) Oturma izninin sona ermesi:

Evlenmek suretiyle aile birleşimi ile Almanya'ya gelen eşin evlilik birliği, gelmesinden itibaren iki yıldan önce son bulursa, almış olduğu evlilik oturma izni de sona ermekte ve Almanya'yı terk etmek zorunda kalmaktadır.

b) Oturma izninin devam etmesi:

Ancak, bazı istisnai durumlarda (diğer eşin ölmesi, geri dönüşün çok ağır sonuçlar doğuracak olması, çocuk bulunması ve geri dönüşün çocuk için ağır sonuçlar yaratması gibi), iki yıllık süre dolmasa da oturma izni uzatılabilir.

Evlenmek suretiyle aile birleşimi ile Almanya'ya gelen eşin evlilik birliği, gelmesinden itibaren en az iki yıl geçmesinden sonra sona ererse, oturma, evlilik nedeninden bağımsız ikamet izni şeklinde bir yıl uzatılır.

c) Avrupa Birliği Hukuku oturma hakkı

Aile birleşimi kapsamında Almanya'ya gelen Türk vatandaşları, Almanya'da kesintisiz olarak en az bir yıl çalıştıklarını belgelemeleri halinde, evlilik birliğinin en az iki yıl sürmesi şartı yerine getirilmese dahi, 1/80 Sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararının (OKK) 6. Maddesi uyarınca, şahsi çalışma ve oturma izni almaya hak kazanırlar.

E. Ailelere Yapılan Sosyal Yardımlar

1. Çocuk parası:

Almanya'da doğan çocuklar için ailelere çocuk parası (Kindergeld) ödenmektedir. Çocuk sahibi olan vatandaşlarımız, yerel makamlardan temin edecekleri doğum kayıt örneği ile birlikte bağlı buldukları Aile Kasasına (Familienkasse) çocuk parası için başvurabilirler. Bu yardım her çocuk için 154 Euro tutarındadır. Çocuk parası, çocuğun eğitiminin sürmesi halinde 27 yaşına kadar ödenmektedir. Meslek eğitimi gören çocuklara da belirli gelir sınırları içerisinde kalındığı takdirde, yine ödeme yapılabilmektedir.

Çocuk parasının yanısıra, dar gelirli ailelere çocuk parası ek ödemesi (Kindergeldzuschlag) imkanı bulunmaktadır. Çocuk parası ek ödemesi, Ocak 2005'ten itibaren yürürlüğe girmiştir ve 18 yaşından küçük çocuklara aylık 140 Euro'ya kadar ödenmektedir.

Çocuk parasında olduğu gibi çocuk parası ek ödemeleri için de, çocukların ikamet ettiği yerdeki Aile Kasasına müracaat etmek gerekir.

2. Yurtdışı çocuk parası (Auslandskindergeld):

Almanya’da yaşayan Türk ebeveynler, Türkiye’de veya Almanya dışında başka bir ülkede eğitim gören, ancak aynı zamanda Alman vatandaşlığına sahip bulunan çocukları için yurtdışı çocuk parası alabilirler. Bunun öncelikli şartı, bu çocukların Alman vatandaşı olmaları ve ebeveynlerin daimi ikametgahının Almanya’da bulunmasıdır.

Türk vatandaşı olan çocuklar, Almanya dışında eğitim gördüğü takdirde çocuk parasına hak kazanmamaktadır. Bununla birlikte, çocukların yalnızca eğitim için Türkiye’de oturduklarının ve asıl ikametgahlarının halen Almanya’da bulunduğunun ispatlanması halinde yurtdışı çocuk parası alınması sağlanabilir.

Yurtdışı çocuk parası, normal çocuk parasından daha düşüktür, çünkü düzeyi çocuğun yaşadığı ülkeye ve oradaki hayat standardına ve geçim masraflarına göre belirlenir.

3. Ebeveyn parası (Elterngeld):

01 Ocak 2007’den bu yana çocuk sahibi olan ailelere ebeveyn parası ödenmektedir. İşsiz veya ev kadını olan annelere, daha önce yetiştirme parası olarak ödenen 300 Euro, bu kez ebeveyn parası olarak verilmektedir.

Çalışan annelerin ebeveyn parası, son 12 ayda elde ettikleri net gelire göre hesaplanır. Kural olarak ebeveyn parası, son 12 ayda elde edilen net gelirin % 67’si oranında ve 1.800 Euroyu aşmamak kaydıyla ödenmektedir. Başvurular ikametgahın bulunduğu Emeklilik Kurumuna (Versorgungamt) yapılmalıdır.

4. Eğitim Kredisi (Bafög):

Üniversite öğrencileri ile 11. sınıf sonrası eğitim gören lise öğrencileri “Bafög” denilen eğitim bursundan faydalanabilirler. Asgari 192 Euro, azami 548 Euro olan Bafög bursu, dar gelirlili aileler için öngörülmüştür.

III. ÖLÜME BAĞLI KONULAR (VASİYETNAME, CENAZE NAKLİ, TEREKE, MİRAS, YURT DIŞINDAKİ MİRASIN İNTİKALİ, VB.)

A. Vasiyetname

Mümeyyiz, yetişkin olan ve kısıtlı bulunmayan 15 yaşını doldurmuş herkes malvarlığının tamamı veya bir kısmı üzerinde vasiyetname ya da miras sözleşmesiyle tasarrufta bulunabilir.

Vasiyet, Türk Medeni Hukuku uyarınca, resmi şekilde veya miras bırakanın el yazısıyla, ya da sözlü olarak yapılabilir.

1. Resmi vasiyetname

Resmi vasiyetname, iki tanığın huzurunda memur tarafından düzenlenir. Memur, sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli olabilir.

2. El yazısıyla vasiyetname

El yazılı vasiyetnamenin, yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek, başından sonuna kadar miras bırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur. El yazılı vasiyetname her dilde yazılabilir.

5 Ekim 1961 tarihinde Lahey'de düzenlenen Vasiyetname Tasarruf Şekline İlişkin Kanunlar İhtilafı Hakkında Sözleşme uyarınca, Alman hukuk düzenine uygun bir vasiyetname, Almanya'da yapıldıysa, Türkiye'de de geçerlidir. Aynı şekilde Türkiye'de yapılan bir vasiyetname, Türk hukuk düzenine uygun ise Almanya'da da geçerlidir.

B. Cenaze nakli

Cenaze nakil işlemlerinin tümü, Almanya'da faaliyet gösteren cenaze firmaları tarafından yapılmaktadır.

Cenaze nakli için gerekli belgeler:

- Alman yerel savcılığı tarafından düzenlenen defnetme izni (Freigabebescheinigung)
- Alman yerel nüfus idaresi (Standesamt) tarafından düzenlenen cenaze nakil izni (Leichenpass)
- Ölen kişinin pasaport ve nüfus cüzdanının aslı,
- Bilgi formu (Cenaze nakil firması tarafından düzenlenir),
- Ölen kişinin Türkiye ve Almanya adresi, evli ise eşinin adı ve soyadı ile adresi,
- Cenaze nakil belgesi (Türk Başkonsolosluklarınca düzenlenir)

C. Miras

Türkiye ile Almanya arasındaki 28 Mayıs 1929 tarihli Tereke Anlaşmasına göre;

Alman vatandaşlarının Almanya ve Türkiye'de olan menkullerinin (taşınabilir mallar -para, araba, mücevher vb.) ve Almanya'da bulunan gayrimenkullerinin (taşınmaz mallar - arsa, tarla, ev, daire, vb. gibi mallar) tereke işlemleri Alman Tereke Mahkemesinin (Nachlassgericht) düzenlediği Mirasçılık Belgesine (Erbschein) göre yapılmaktadır. Türkiye'deki gayrimenkuller için ise, Türk Sulh Mahkemesinden veraset ilamı (Mirasçılık Belgesi) çıkartılması gerekmektedir.

Türk vatandaşlarının, Almanya ve Türkiye'de olan menkullerinin ve Türkiye'de bulunan gayrimenkullerinin tereke işlemleri Türk Sulh Mahkemesinden alınacak veraset ilamına (Mirasçılık Belgesi) göre yapılmaktadır. Almanya'daki gayrimenkullerin veraset işlemleri için ise, Alman Tereke Mahkemesinden Mirasçılık Belgesi çıkartılması gerekmektedir.

D. Ölümden sonra Almanya'da yapılacak işlemler

1. Türk Konsoloslukları nezdinde yapılacak işlemler

Ölüm olayının, cenaze firması veya ölenin yakınları tarafından Türk Konsolosluğu'na bildirilmesi gerekmektedir (işlemler harçsız yapılmaktadır).

Bildirimde gerekli belgeler:

- Alman nüfus idaresinden (Standesamt) temin edilecek çok dilli ölüm ilmuhaberi (Internationale Sterbeurkunde, Formule C)
- Ölen kişinin pasaport ve nüfus cüzdanı
- Ölümü tespit eden doktorun düzenleyeceği, ölüm sebebini gösterir rapor (Todesbescheinigung)

- Alman yerel nüfus idaresi (Standesamt) tarafından düzenlenen cenaze nakil izni (Leichenpass, mehrsprachig)

2. Alman makam ve kurumları nezdinde yapılacak işlemler

a) Nüfus İdaresi (Standesamt) nezdinde yapılacak işlemler

Nüfus idaresinden ölüm ilmuhaberinin (Sterbeurkunde) çıkartılması gerekmektedir.

Gerekli belgeler:

- Ölümü tespit eden doktorun düzenleyeceği, ölüm sebebini gösterir rapor (Todesbescheinigung),
- Vefat eden bekar ise Çok Dilli Doğum Belgesi, evli ise, Çok Dilli Evlenme Kayıt Örneği (Formül B), boşanmış ise kesinleşmiş boşanma kararı, dul ise Çok Dilli Evlenme Kayıt Örneği (Formül B) ve vefat etmiş eşin ölüm ilmuhaberi.

b) Vergi Dairesi (Finanzamt) nezdinde yapılacak işlemler

Miras yoluyla bir hak kazanan, terekenin varlığından haberdar olduktan sonra en geç üç ay içinde ilgili vergi dairesine yazılı bildirimde bulunmakla mükelleftir.

c. Alman Ölüm Yardımı (Sterbegeld)

Alman Sağlık Sigortası (AOK, BKK, vs.) tarafından ödenen ölüm yardımı, 01 Ocak 2004 tarihinden itibaren kalkmıştır. Bununla birlikte, ölüm olayının Sağlık Sigortasına bildirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

d. İşveren nezdinde yapılacak işlemler

İşverene ölüm olayı bildirilerek aşağıdaki belgeler istenmelidir:

- Vergi karnesi (Lohnsteuerkarte)
- Emeklilik Sigortası için „Entgeltbescheinigung“
- Vefat edenin özel evrakı ve eşyaları.

İşverenin vefat edenin ailesine gönüllü bir ödeme yapıp yapmayacağı iş sözleşmesinde kayıtlıdır. Ayrıca, bu hususta işverenden bilgi istenebilir.

Mirasçılar, vefat edenin işvereninden izin parasını talep edebilirler. Ancak, izin parası gönüllü bir ödeme olduğu için, işverenin bu ödemeyi yapmak hususunda yasal bir mükellefiyeti yoktur.

e. Alman Emeklilik Sigortası

i- Dul aylığı (Witwen-/Witwerrente):

Sigortalının, ölüm tarihine kadar aylık almış olması veya genel bekleme süresi olan beş yılı doldurmuş olması durumunda, dul (kadın/erkek) aylığına hak kazanılır.

Eşin ölümünden sonra tekrar evlenmeyen diğer eş dul aylığı alır. Dul kalan, Almanya’da ikamet ediyorsa vefat eden eşinin bağlı olduğu Alman Emeklilik Sigortasına, Türkiye’de ikamet ediyorsa T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Bölge Müdürlüğü’ne başvuruda bulunmalıdır.

Almanya’da iki çeşit dul aylığı bulunmaktadır: “küçük dul aylığı” ve “büyük dul aylığı”.

Dul kalan eş, “Büyük dul aylığı”na;

- 45. yaşını doldurmuşsa veya,
- Çalışma yeteneği azalmış ise (bu durumda olduğu sürece) (Erwerbsgemindert) veya,
- 02 Ocak 1961 tarihinden önce doğmuş ve meslek icra edemez durumda ise (Berufsunfähig) veya,

- Vefat eden eşi ile müşterek çocuğunu, ya da vefat eden eşinin bir başkasından olmuş 18 yaşından küçük çocuğunu yetiştirdiği müddetçe (çocuk bedeni, akli veya ruhi bir sakatlıktan dolayı kendi geçimini sağlamaktan aciz ise, aynı çatı altında yaşanması halinde 18 yaş sınırlaması ortadan kalkar).

hak kazanır.

Yukarıda belirtilen koşulların mevcut olmaması halinde ise, dul kalan eş “küçük dul aylığı”na hak kazanır. Küçük dul aylığı, vefat tarihini izleyen 24 ay ödenir. Ancak, ölümün 1 Ocak 2002 tarihinden önce meydana gelmiş olması, ya da evliliğin 01 Ocak 2002 tarihinden önce akdedilmiş bulunması ve eşlerden birinin 02 Ocak 1962 tarihinden önce doğmuş olması halinde 24 aylık sınırlama ortadan kalkar.

Öte yandan, gerekli koşulların vefat tarihinden daha sonra oluşması halinde de, dul kalan eş dilekçe ile başvurmak suretiyle, büyük dul aylığı almaya başlayabilir.

Dul aylığının bağlanabilmesi için, evlilik akdinin ölüm olayından en az bir yıl önce gerçekleşmiş olması gerekir. Ancak, ölüm olayı bir kaza sonucu meydana gelirse veya buna benzer bazı özel durumlarda (örneğin evlilik 01 Ocak 2002 tarihinden önce akdedilmişse) bu bir yıllık süre koşulu aranmaz.

ii- Bir önceki eşten dul aylığı

01 Temmuz 1977 tarihinden önce boşanmış ve daha sonra bir başka kişi ile evlenmiş, ancak bu yeni evlilikleri de boşanma veya butlan nedeniyle sona ermiş kişiler, anılan tarihten önce evli oldukları eşlerinin vefatı halinde de büyük veya küçük dul aylığına hak kazanırlar.

iii- Yetiştirme aylığı (Erziehungsrente)

30 Haziran 1977 tarihinden sonra evlilikleri boşanma veya butlan kararı nedeniyle sona erenler, eski eşlerinin vefatı halinde, yeniden evlenmemiş olmak ve vefat tarihinden önce en az 5 yıl sigortalı olmak kaydıyla, vefat eden eşi ile müşterek çocuğunu ya da vefat eden eşinin bir başkasından olmuş 18 yaşından küçük çocuğunu yetiştirdikleri müddetçe (çocuk bedeni, akli veya ruhi bir sakatlıktan dolayı kendi geçimini sağlamaktan aciz ise, aynı çatı altında yaşanması halinde 18 yaş sınırlaması ortadan kalkar) yetiştirme aylığına hak kazanır. Ancak, bu aylık en fazla 65 yaşına kadar ödenir. 65 yaşının doldurulmasından sonra yetiştirme aylığının yerine genel yaşlılık aylığı bağlanır.

iv- Yetim aylığı (Waisenrente)

Sigortalının ölümünden sonra evlilik içi, evlilik dışı ve evlatlık çocuklarına yetim aylığı bağlanır. Ayrıca, ölenin evinde yaşamış olan üvey çocuklar (Stiefkinder) ve bakımı üstlenilen çocuklar (Pflegekinder) ile ölenin evinde yaşamış ve geçimi çoğunlukla ölen tarafından sağlanmış torunlar ve kardeşlere de yetim aylığı bağlanır.

Yetim aylığı hakkı, esas olarak 18 yaşın doldurulmasına kadar geçerlidir. Yetim, bundan sonra okula giderse (Türkiye’de de) veya meslek eğitimi ya da isteğe bağlı sosyal hizmet yaparsa veya bedeni, akli veya ruhi bir sakatlıktan dolayı kendi geçimini temin edemez durumda ise, süre 27 yaşın doldurulacağı tarihe kadar uzar.

Anne veya babası ölen çocuklar, ekonomik durumları ne olursa olsun, kendilerine bakmak zorunda olan bir anne veya babaları yoksa tam, varsa yarı yetim aylığına hak kazanırlar.

Yetim aylığı bağlanması için, hak sahibinin, Almanya’da ikamet ediyorsa vefat edenin bağlı olduğu Alman Emeklilik Sigortasına, Türkiye’de ikamet ediyorsa T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Bölge Müdürlüğü’ne başvuruda bulunması gerekmektedir.

v- Çocuk parası (Kindergeld)

Çocuk parası alan eş vefat ederse, diğer hak sahipleri (çocuğun annesi, babası, büyükanneleri ve büyükbabaları olabilir) Aile Kasasına (Familienkasse) ölüm olayını bildirir ve çocuk parasının kendilerine ödenmesi için talepte bulunurlar. Çocuğun vefatı halinde de ölüm olayının aile kasasına bildirilmesi gerekir. Aksi takdirde çocuğun ölümünden sonra ödenen çocuk parası geri istenir.

vi- Vergi iadesi (Lohnsteuerjahresausgleich)

Vergi iadesi için mirasçılar Vergi Dairesine (Finanzamt) başvurabilir.

vii- Sendika Ölüm Parası

Bazı sendikalar, üyelerinin vefatı halinde kanuni mirasçılarına “Sendika Ölüm Parası” ödemesi yapmaktadır. Bu durum sendikaların tüzüklerinde (Satzung) kayıtlıdır.

viii. Hayat sigortası (Lebensversicherung)

Vefat edenin hayat sigortasının bulunması halinde, kanuni mirasçılarının gerekli olan belgelerle sigorta poliçesini düzenlemiş sigorta şirketi veya bankaya başvurmaları gereklidir.

ix- Banka mevduatları

Mirasçıların, veraset ilamının (Mirasçılık Belgesi) Almanca tercümesiyle birlikte, vefat edenin Almanya'daki banka hesaplarının bulunduğu bankaya/bankalara başvurmaları gerekir.

Vefat edenin herhangi bir bankaya vermiş olduğu banka yoluyla tahsil yetkisi (Einzugsermächtigung) ve otomatik ödeme (Dauerauftrag) emrinin mevcudiyeti halinde, mirasçıların bu yetki veya ödeme emrini feshetmeleri ya da değiştirmeleri gerekir.

x- Kira sözleşmesi

Mirasçılar kanunen kira sözleşmesinin tarafı olurlar. Diğer ifadeyle mirasçılar kiracı vefat ettikten sonra kira borcunu ödemekte mükelleftir. Bundan dolayı mirasçılar, en kısa zamanda mal sahibine ölüm olayını ve kira sözleşmesini feshedip etmeyeceklerini bildirmelidir.

Böyle bir durumda, kira sözleşmesinin fesh edileceğinin, ölüm olayının öğrenildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde mal sahibine yazılı olarak bildirilmesi gerekir. Bu çerçevede, kira teminatı (Kautiön) da geri istenmelidir.

xi- Diğer

Gerektiğinde aşağıdaki kurum ve kişilere de ölüm olayı vakit geçirilmeden bildirilmelidir:

- Trafik Dairesi
- Telefon şirketleri (ev telefonu, cep telefonu)
- Kablolü TV (Lig TV, Premiere, vs.)
- Televizyon Ücret Kurumu (GEZ)
- Elektrik, su ve gaz işletmeleri
- Dernekler
- Abone olunan gazeteler
- Sigortalar (araba, kaza, hayat, ev, eşya, vs.)
- Vefat edenin avukatı, vergi danışmanı (bu kişilerde vefat edenin vasiyetnamesi bulunabilir)

E. Türkiye’de yapılacak işlemler

1. Veraset İlamı (Erbschein)

Vefat edenin Türkiye’de kayıtlı olduğu nüfus kütüğünün bulunduğu yerdeki Sulh Mahkemesi’nden veraset ilamı çıkartılması gerekir. Bunun için yasal mirasçılardan herhangi

birinin Sulh Mahkemesine başvuruda bulunması yeterlidir. Ayrıca mirasçının veya gayrimenkulun bulunduğu yerdeki Sulh Mahkemeleri de bu hususta yetkilidir. Veraset ilamı çıkartılmasında bir süre sınırlaması yoktur.

2. Mirasın Reddi (Ausschlagungserklärung)

Mirasçılar, miras bırakanın borçları yönünden sorumluluk almak istemedikleri takdirde, mirası reddetme hakkına sahiptir. Mirasın reddi için herhangi bir sebep gerekmez.

Bunun için, kanuni mirasçılarının miras bırakanın vefatından, mahsup mirasçılarının ise lehlerinde yapılan tasarrufun kendilerine bildirilmesinden itibaren üç ay içinde Sulh Mahkemesine müracaatta bulunmaları gerekir.

3. Ölüm Yardımı

Ölüm yardımı, öncelikle emeklinin sağlığında verdiği beyanname gösterdiği kişiye ödenir. Ölüm yardımı, beyanname verilmemiş ise eşe, eşin bulunmaması halinde çocuklara, çocukların da bulunmaması durumunda anne ve babaya, onların da bulunmaması halinde kardeşlere yapılır.

Ölüm yardımı için Sosyal Güvenlik Kurumu Bölge Müdürlüğü'ne başvuruda bulunulması gerekmektedir.

4. Dul, Yetim ve Yetiştirme Aylığı

Hak sahipleri Türkiye'de ikamet ediyorsa, Sosyal Güvenlik Kurumu Bölge Müdürlüğü'ne başvurmalıdır.

5. Veraset ve İntikal Vergisi

Veraset yoluyla mal elde edenler, elde ettikleri malları bir beyanname ile bildirmeye mecburdurlar. Bu kişiler Türkiye'de mukimlerse, beyanname vefat edenin Türkiye'deki son ikametinin bulunduğu yerin ilgili vergi dairesine, vefat eden şahıs Türkiye'de hiç ikamet etmemiş veya son ikametgahı tespit olunamamış ise Maliye Bakanlığı'na verilir.

Yabancı memleketlerde bulunan mükellefler ise, beyannamelelerini Türk Konsolosluklarına verirler. Beyannamenin her mükellef için ayrı ayrı veya müştereken verilmesi mümkündür.

Beyannameler aşağıda kayıtlı süreler içinde verilmelidir:

- Ölüm Türkiye'de meydana geldiyse; mükelleflerin Türkiye'de bulunmaları halinde, ölüm tarihini takip eden dört ay, mükelleflerin yabancı bir ülkede bulunmaları halinde ölüm tarihini takip eden altı ay içinde,

- Ölüm yabancı bir ülkede meydana geldiyse; mükelleflerin Türkiye'de bulunmaları halinde, ölüm tarihini takip eden altı ay, ölüm olayının meydana geldiği ülkede bulunmaları halinde, ölüm tarihini takip eden dört ay, başka ülkede olmaları halinde de, ölüm tarihini takip eden sekiz ay içinde,

- Gaiplik halinde, gaiplik kararının ölüm siciline kaydolunduğu tarihi takip eden bir ay içinde.

Beyanname geç verilir ya da hiç verilmezse, usulsüzlük cezası, vergi kaybı cezası ve gecikme faizi alınır.

Veraset ve intikal vergisi, her yıl 2 taksit (Mayıs ve Kasım aylarında) olmak üzere 3 yıl içinde ya da defaten ödenir.

Vergi borcu ödenmeden, miras yoluyla elde edilen gayrimenkul veya menkul değerler satılamaz ve devredilemez. Ancak, yasalarda belirtilen şartlarla teminat gösterilirse satış mümkündür.